

ప్రీతి క.

మహాభారతమున ముఖ్యమైన మహాదానందవ్రతము వెలయు
 క్షృణ్వకవ్యమును నాటకముగా వ్రాయవలెనను కోరిక చిరికాలము
 నుండి యున్నది కొంతకాలముత్రమే యీనాటరచన పార్శ్వము
 గ్రయుఁ గొన్ని యనివార్య కారణాంశములచే పూర్తిచేయఁజాల
 వలెకాదు. తిక్కనావి వ్రాసిన రత్నములం బోలిన వద్యములచే భారత
 మొప్పుచుండ నందులోని యొకవర్ణమును నాటకరూపమున వ్రాయ
 దలంచి, న్యోగిరాజుగారి సద్యముల వ్రాసినవారికిని కవిహాసస్పద
 మనియెంచి సంస్కారము సరియగు భారతము వద్యములనేజేసి
 వ్రాసితిని విధి ను కోరుమును మన్నింపఁ బ్రార్థితు ను.

రఃజనులగ్రీ.

10-10-38

పి. శి. (చు)

(గ - ౪ - ౩)

పాత్రల వివరము

శ్రీకృష్ణుడు — ద్వారకానాథుడు

ధర్మరాజు

భీష్ముడు

అర్జునుడు

సేతులండు

ః నాదేవుడు

యయత్సుడు

సాత్యకి

గుర్యోధనుడు

శృతరాష్ట్రుడు

కర్ణుడు

వికర్ణుడు

భీష్ముడు

ద్రోణాచార్యులు

కృపాచార్యులు

అశ్వత్థామ

విదూరుడు మున్నగువారు

వంచపాండివులు

శ్రీలు.

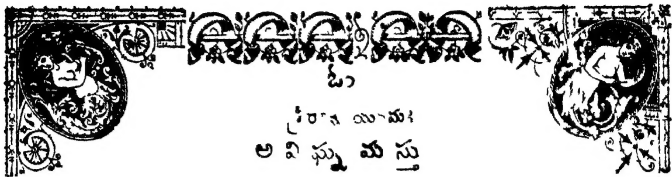
ద్రోణుడు

గాంధారి

భానుమతి

కుంతి

చలికలై మున్నగువారు

శ్రీకృష్ణ రాయభారము

ప్రథమం కము

అక్షరము

ప్రదేశము శ్రీకృష్ణమందిరము

ప్రవేశము—అర్జునుడు

అర్జు. (ప్రవేశించి స్వగతము) అహ! కడుంగడు విచిత్రము. సకలలోకాధిపాధుడగు శ్రీకృష్ణ హమాత్మన సహాయము గోరుట కరుదెంచుట మున్నే కారవనాగడగు సుయోధను డేతెంచి కూర్చుండియున్నాడు. ఈతడెకూడ కృష్ణుని సహాయము నర్థించుట కే వచ్చినట్లు తోచుచున్నది గౌరవభంగమని కాబోలు తలవంక నాసీనుడైనాడు. పోనిమ్మ నిరంతర పండవ హితైషీయుగు నీరాధారమణుని పాదసన్నిధి కే కూర్చుండి భవ్యుడనయ్యెద.

దుర్యో. —వోహో! సమయమున కే అర్జున డెకూడావచ్చినాడు ఏమి శిత్రముజరుగునో చూడవలయు. వాసుదేవుడు సహజముగాఁ బాండవ వక్షపాతిగదా!

కృష్ణ. —(లేచి అర్జునునిజూచి) బావా! అర్జునా! ఎంత సేపయినది (ఇటుచూచి) వోహో సుయోధనా! యెంతసేపై వచ్చితిని నివాళియుత్తుండనగుట మీయిరువురీరాకను గమనించనైతిని

ధృతరాష్ట్రునకు నీసోదరులకుఁ గుశలమేకద! మీర లేలేందివ
కార్య మెది?

ధుర్యో—బావా! కాబోవురఁబును నీసహాయము నర్థింపవచ్చితిని.

అర్జు—నారాకుఁగూడ కారణమదియే

కృష్ణ—కారవసాండవుఁ కిరువుఁ గూడ నాసహాయము కావలసివ

చ్చినదా? బాగుబాగు!

ధుర్యో—వాసుదేవా,

6. మున్నేనుగానవచ్చితి

నిమ్మునుజనులైనవారు నెమ్మనిమానుమునీ

గిన్నెందగఁగ్రేకొందు? ని

మున్నతసౌజన్య సారయుతుఁడవునీవు.

కావున కిరవ్య ముపదేశించి నన్ననపుము

కృష్ణ—సుయోధిస

ఉ! నీవిటమున్నవచ్చితిడి సైన్యము హస్తముఁ బూర్తిగాంచితిం

గావునమీకునిద్దలకుఁ కారవముప్పగి కోడుగాలు ని

ద్యౌవమదీసికిం చెఱఁగదప్పకయుండగ నేర్పించెద

నీవలపెట్టలట్ల తగనీవునునీతఁడు కోరికొఁగి

నాకదపదివేలనుకది సమరకొదిద నాహాకోపాభిరామ మూర్తులు కది

వేలముదికలరు వారలందరు యుద్ధఁ భావిశా నులు వారుకావ

లయనోచిరాయఁ ఘృడవయి లేవలము అశోచనచెప్పటకు

ననొక్కడ నరుదెంతును ఎవగుకావలయునో కోరుకొనుడు

ధుర్యో—(స్వగతము) శ్రీకృష్ణుని మాయఁచూరియని ఊరకే పేరు

వచ్చినదా? సంగ్రామము చేయనొల్లని కృష్ణుని లోడ్పాటు నా

కొందులకో? (ప్ర)కాశముగా] కృష్ణా! నీనైవ్యమేనాకిమ్ము నేనిం

కపోయివచ్చెదను బలరాముఁడూడ కలిసికొందును

(నిష్క్రమించును)

కృష్ణ—అవునా! పెరిగినాడవైతివేమి భూపతిరాక్రమ సంపన్నులగు
గోపాలరసవిడిచి విరాయుధుడనై కూర్పుండు నన్నెలకోరు
కాఁటివి

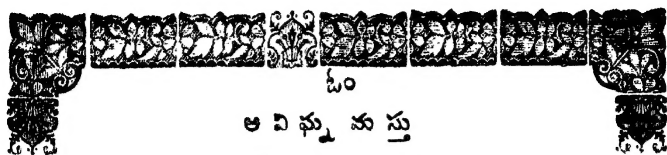
అర్జు—బావా! యదుకులలోత్తంస! నాకు సేనహయమున్న లక్షమంది
గోపాలురున్న ఫలము

క. సారథ్యమొసరింపు ము
వారకృపాలీల నెల్ల భంగులనాకీ
కాఁగమును జరకాలము
నారినయో దీనిఁ ముప్ప గుణుల్నెసిధి

కృష్ణ—అట్లేజరుగుఁగాక రణరంగమున నీకు సాధి నై చిత్రవిదిత్యగ
తుల రథమున నడిచి జగన్విఖ్యాత యశస్సుముపార్జన మొనరిం
తునుగాత! రమ్మ భృజాంకడకరుగుదము

[ఇరువురు నిష్క్రమింతురు]

ఓం

ఆ విఘ్న మస్తు

శ్రీరామాయనమః

శ్రీకృష్ణరాయభారము

ద్వితీయాంకము

ప్రథమరంగము

ప్రవేశము ఉపస్థావ్యము వ్రజేశము

ధర్మరాజులు శ్రీకృష్ణుడు సంజయుడు

సంజయః—యథాస్మిన్. ఉకాంతం నకు మీసందర్శన భాగ్యము లభిం

చింతి

గీ భాగ్యము నిన్ముగముగో జడసిరాదు

చూచి చరితార్థమయ్యెన్స్తాఁపుణ్య

ధనము మీతండ్రి ధృతరాష్ట్రధరణీనాథు

డిందమీయొక్కవీసి పీయమెనకమెనక

మీయెడ నితంతాస్మీహపూర్ణ చేతస్కందగు ధృతరాష్ట్రుండు

మీకశలమాయ నన్నంపెను

ధర్మ — సంజయః

సీ దోషులగుకృపుడును ద్రోణసుకుమరును

సుఖమున్నవారె నుల్లోకుడైన

భీష్ముండుకుశలియే పెద్దతనంబిచ్చి

గూతనిగౌరవులనుసరించి

మెలగుదురే బాహుబలకు మన్ననన్
 యందు నే నేమర్థి నొనరివల్లి
 వృత్తులు సెల్లునే యొత్తురువొందుల
 వలనఁబుట్టుదుగదా కలకులంగు

గీ పుట్టినవృక్షు గాండీవిభుజబలంబు
 తలఁతుర భీమసేనుగదా విహార
 ముగ్ధుడింతురెకవలుమహాగ్రీవిల
 భూములంతత కొత్తుట పొగడబడునె?

నంజ—భర్తరాజా నానిన్నవమాలకింపుము

క, పొందొండగ కలఁచితి నీ
 వింగుళిధిరమైన విమహృష్యులందఱు నా
 కందఱును నేమంటు
 మా దళలేర్పఱును మోక్షమునకు నీవు

చ॥ జగముల నెల్లాడన్ దురింప తఱునంబు జయింపగోరి నా
 ల్పుగఁ బుష్పేష్టినిల్పిన వెలగుచుహీను నిలత్తివారికి
 దగవుఁటఁప నత్సరువ దత్తములై చను నవసంబులెం
 తగునతులైనమాత్తురె పదాపడి గూయుపుత్రయుగోల్లసే

చ॥ టీ కు పొందుకుమారులు మహారాజునామరని ఎంతవృత్త్యాతి
 యున్నదో అంతశాంతాత్ములని నేరులగులంతవృత్తాదుండగు
 భృగరాష్ట్రుడు నన్నుగొన్ని మాటలు నీతో చెప్పుచుని వంజి
 నాడు నావాక్యముల సావదానబుద్ధివాంకింపుము

చ॥ అఖి జనక్షయం యి జయోపజయంబులు రెండుమొదలిన్
 నుభయులుగానియీవనికిఁ జొత్తురె గుత్తములట్లకాకయా

నిత్య సుఖంబు లేమిటికి నీవనివృద్ధజనంబు బాలుర
 కలుగఁను ఏ గుహన్ గురులఁ జంపితియేని దయావయోనిధీ

అదియునుగాక

తిలకమునొకటి నీకుహరి భీముఁడు నర్జునుఁడున్ రణంబునం
 దొడ్డినమ్మలూ కొలఁదియోగుల సాత్యకిఁ యున్ విరాటుఁడు
 యోధుఁడు మేనుపుగణ శోభిండు దీక్షువడుండు నిన్ను ని
 యొక్కఁడమ్మునే మరలక్షణము నొప్పుగాక చివ్వకున్.

అయ్యిదియె నామాయో పాశము నాకన్డంపుము

అనుకంఠము నొకటి నన్యోగ్యకలహంబు

యోధుఁడు మేనుపుగణ శోభిండు

యోధుఁడు మేనుపుగణ శోభిండు

యోధుఁడు మేనుపుగణ శోభిండు

తాళన నీయిదియె నామాయో పాశము నాకన్డంపుము
 అనుకంఠము నొకటి నన్యోగ్యకలహంబు

గెల్గి నుజులుగ నీపుణ్యవసి హితయు నాదనము గాని భృత
 రాక్షసము మమ్మల దైత్యుల రిపించెన నుర్యోధనుఁడొక్క
 నామాయో పాశము నొకటి నన్యోగ్యకలహంబు
 యోధుఁడు మేనుపుగణ శోభిండు నన్యోధ రాజు వలదనివారిం
 బులారెనో? ఏమిటయిది చెప్పెద విన్నమాటలు సంజయా?

సంజయ నామాయో పాశము నొకటి నన్యోగ్యకలహంబు
 యోధుఁడు మేనుపుగణ శోభిండు నన్యోధ రాజు వలదనివారిం
 బులారెనో? ఏమిటయిది చెప్పెద విన్నమాటలు సంజయా?

ధర్మ—సంజయా! వేయేల? మాకన్నిఁమయినామను నామోహంతో
చనమునంగి, కంటిరెప్పవలె, నామయొక్క ప్రభుత్వంబును నామొక్క
మాడిగి యాతఁడు చెప్పినచో వ్యస ప్రజ్ఞానంతో నామోహంతో
సీయభిప్రాయమొగింపుచు

కృష్ణ—సంజయా! పాండువంశములకు నామొక్క ప్రభుత్వంబును నామొక్క
లకు లెక్కయున్నదా? ఏకేకమయినామను నామోహంతో
టివా? నామొక్క సభావచనంతో నామొక్క ప్రభుత్వంబును నామొక్క
డిపోయినపుడు ఒక్కలేని

ఉ. అత్తటిభీష్మచు భార్యులు కన్య ప్రభుత్వంబును నామొక్క
రెత్తక యూరకుండిరి మనోవ్యసనంబును నామొక్క
నొత్తి కుమారులంగింపచు నామొక్క ప్రభుత్వంబును నామొక్క
చిత్తమకాదు లోకముల చిత్తమొక్కచు నామొక్క ప్రభుత్వంబును నామొక్క

అదియనుగాక—

మీ, ధృతిరాష్ట్రంబును బుద్ధులక నామొక్క ప్రభుత్వంబును నామొక్క
మరినూహించవలసివచ్చుచున్నది నామొక్క ప్రభుత్వంబును నామొక్క
వృత్తవృత్తంబునుగాని నామొక్క ప్రభుత్వంబును నామొక్క
న లగింబొందుటకార్యమియ్యభిముఖులైన నామొక్క ప్రభుత్వంబును నామొక్క
మాంబునతమును వానికి చెప్పుచు నామొక్క ప్రభుత్వంబును నామొక్క
రా యుత్తమచు లేదా సుగ్రాచునామొక్క ప్రభుత్వంబును నామొక్క

సంజ—మందిది యథిష్ఠిరా! నేనుపోయినప్పుడు

ధర్మ—సంజయా, ఇతరులతో నంతగాంబెక్కులనుండి జేయగలదురో
ధనునితో నిట్లుచెప్పము అందు నాకర్జునునట్లుగా చెప్పు
మునుమీ

సీ ఆసమయంబున సచ్చటివారిల్ల

వినునట్లుగా సుయోధనునితో

బాహుబలాఘ్యుల బలహీనులక్రియ
 వెడలంగనడిచిన వెర్రితనము
 నత్యంతచిరకాల మడపుల, గొండల,
 బాఫలు పెట్టిన పరుసెదనము
 సభలోననట్లు పంచాటరాజాత్మజ,
 చలనట్టియూర్చినతులువతనము
 ౧. ధర్మపుత్రులందు సైరించె దధ్యమిపు
 కురుకుమారుల నినిమిదిగి కొనకు మొగల
 నొమ్మునకు నాశపడిదగి దిమ్మువారి
 పాలుపారలతో గొనడి బ్రహ్మకుమనము

(సంజయుడు నిష్క్రమించును)

ద్వితీయరంగము

ధృతరాష్ట్రుని సభాభవనము
 ధృతరాష్ట్రుడు సంజయుడు

ధృత—సంజయా, య ధృతరాష్ట్రులు సేమమేకదా

సంజ—రాజేంద్రా, వారించుచు కుశలయగ నేయున్నవారు నకలలో
 కాధిపతివగు శ్రీకృష్ణుడుగూడ వారితోడనే యున్నాడు
 ఆతడు సీతో తనమాటలుగా నిట్లుచెప్పుచునినాడొకర్థింపుము

ఉ! సూనృతమూడి బహుములు సూడకలోన నడందినట్టి శో
 పానలమెండియున్న సేవికాటవివై బచరించుతీవదా
 వానలుఁబోలి శారీరవచయంబు పయింగవియించి నిల్వినం
 గానియుధిష్ఠిరుఁ సరికుఁగాఁగొన రాధృతరాష్ట్రనందనుల్.

మ. గదసారిండును సంత్యకాల విచలత్కలాకృతి భీముడు
 నృద మాలంగ చయంబునుగ్గుగల నన్నానారథ వ్యతముల్
 చదియన్ భూరిహయ వ్రజంబుపొడిగా నంరంభతుంగుండై
 కదియంజూచి బలే సుయోధనుడు భాగంబిచ్చురాజ్యంబునన్
 సీ. గాండీ విగుణరవం బొండొండ చలంగుగ

శరవరంవరరాక సంబుగవృ
 బ్రతివిశిఖములు ఖండితములై రాలంగ
 నెదిరీనైన్యంబుల మదగజాది
 చతురంగములును సర్జరితంబులై యవ
 యవ భేదమెరుంగని యట్లుగాంగ
 దునిసిననెత్తురు నెడును నెమ్ములు
 నెరచియు గండలు నెససినమర

గీ. తలము ఘోరంబుగాఁగ విధ్వజముదవళ
 హరులు శోభిల్లనొగలుపై హరియెలర్ప
 జేవదత్తంబు మ్రోయఁదో లేంచునట్టి
 రథముగని కానికానఁడు రాజరాజు.

వృత్త—నిక్కము త్రికృష్ణనిపలుకులు యధార్థములు, ఎన్నిచెప్పినను,
 ఎంత గాబోధించినను సుయోధనుడు తన మూర్ఖపుబట్టు
 వినఁడుగదా! పాండునందనులలో ఒక్కభీమునిఁ గూర్చితలచు
 కాన్నచో హృదయాంబరము భయమే ఘానృతమై పోవును.

ఉ! భీముడలంచినన్ మనముభీతిలుగలంగును నుండునాకు రే
 యేమియు నిద్రరాదని నేడైరమూర్ఖునఁ జాలునట్టిహఁ
 డీమొనలేఁ డతండలుక నెత్తిన యాగదకాలదిండ ము
 ద్దామవిలాసుడై కురుకదంబముల్ విహరింపకుండునే.

మరియును

ఆ! సత్యశౌచ ధర్మశాలి దయావరుం
డటి ధర్మపుత్రు నాక్రిమింప
మనము దలంచుచుల్ల మిడుతలు
దగ్గవృత్తి నరుకి దలచినట్లు॥

అయినను కుమారునితో ముఁయొకమారు చెప్పిదఁగాకి! ఓరీ యెవఁ
డురా అక్కడ?

సేవ—(ప్రవేశించి) మహారాజా! జయము! జయము!

ధృత—సుయోధను నొకసారి పిలువుము.

సేవ—చిత్తము దేవః

[నిష్క్రమించును]

సుయో—(ప్రవేశించి) తండ్రీ! నాకు ఏలకబురఁపితిరి?

ధృత—నాయనా! పాండుపుత్రుని రణస్థిధులైయున్న వారలన
మాన బహుబలశక్తు నువన్ను న వారికి పరమాత్ముడు
శ్రీకృష్ణుండు ప్రావైయున్నవాడు. వారితో వైరము వలదు
నయనా న పలుకు లాలకింపుము. వృధాయాన మేలనోయి
తండ్రీ! ఇంతకును వారుకోరిక ఆయిదూత్తైస యిచ్చినఁజాలు
గదా! యిటునకే సిద్ధపడుచో జయూపజయంబుల విషయ
మెట్లున్నను, రక్తపాతిముని కివకాశ మొడవుగదా!

దుర్యో—తండ్రీ! పాండునందఱు సావాసపరాక్రమసంపన్నులారా! మేమే
యంత యశకులమో? శ్రీకృష్ణుండు వారియంద నుండనిండు
మన సైన్యములతో మూర్తిము మహాయోధులు లేరా?

చ. అడవులఁగొండలంబకి మహావదరూపతి చన్నవారి ని

కృష్ణగొనివచ్చి కృష్ణుఁడొకప్రభువుగఁ గూటుపఘాతకూర్చినం

బొడుతురె పాండునడనులు ధూవరయేటినింత భీతిమా
కడిమియలావు నీవసదుగాగలుగింతకు గెల్తుమెమ్మయిన్

గీ వరశురామునిగెల్చిన బల్లిదుండు

భీష్ముడవనీశు నీతినిచేరువిన

బారుమండటమెరుగవే పాండుపుత్రు

లకగనంతటి రితండలిగెనేని

మహాయోధులగు కృపాచార్య ద్రోణాచార్యులారా? అస్త్రశాసన
త్రైశ్వర్య ధురంధరుండగు నశ్వత్థామలేడా? సహజబండలవి
బానిత్యమునముద్గీర్ణ బాహుబలముగలకర్ణుడేడా? ఎక్క
డశాధిపతులు నావత్తుమున రణమొసర్ప సంసిద్ధులైయున్నారు
అగ్నిలోనురువమన్న నురుకుత్యాగులు చిరకాలమునుండిభీతు
నివైనాకులకగ గదా రణమునఁగాని టీక్షకు

మ గదనాతోనిర మూఁడులోకములకే గానంజలంబెత్తియు

నన్నుఁడాభీక్షుడు నన్ననిగొడవిన స్వజప్రహరంబుబె

ట్టిదమైతాళిగఁ గూలువర్వతము మాక్కింగుంభినింగూలవే

సెద నాకోర్కీగదాగదారణము వచ్చెంబెదకాలాబులక

అర్జునుఁడున్నాడందువా?

గీ కర్ణుడవనీయ కృష్ణులగుగఁ జోర

బ్రదుకవచ్చున న నకు నదియఁ గాగ

యాతనిభిష్మాదిధికుల యతులితాద

మేయదివ్య బాణములు మిరిగిపో వె

కానసంశయింపకుము నేతలఁచినట్టి జన వలె నన్యధాజరుగరాదు

ధృత—నామగా నశ్శోక ! నాకాటనిము

చ॥ వెఁకుని నామలను పెద్దలకెవ్వరికియ్యు కోఁగా

దను చిరస్మృతిగా నుండఁ గనాత్తును బుదురుపులక

గొనకొనిపోరి కింజోరరకుంతిత లేజాడు ధర్మపుత్రుడా
తనిడగఁ గూడికున్ని ప్రియతంబగుఁ గౌరవభారీ శంతయుఁ!

క. పరిజనులకు నీకుమని

ధరలోన సగంబుసాలుఁ తక్కిటనగముం

గరము చితంబుగఁ బొందవ

వరుడగు ధర్మజనకిచ్చి బ్రదుకుము నెమ్మిన్!

దుర్యో—తండ్రి! యెంతమాటాడితివి?

శా। రాధేయుండును, దుస్ససేయును ఖోరం బావుగా, బాంధవ

క్రోధబ్బాలలలనాత్త నొడొకఁడునాకుందోడ నీవింకనన్

బాధంబెట్టకు వాడినూది మొనమోపంజాలు పంతైననే

నీధాతృ తలమీన వారలకు నాకేవల సేగింబడన్!

ధృత—నుయోధు! సకలరాజ ధర్మములను యెరింగిన నీవిట్లనఁజెల్లు

నా నీకిక్ష్మప నావాక్యములు రుచించవు

చ। ఉభయబలంబులు బాడ నుగ్రతీభీముండు విస్ఫుల్గదన్

రథసమెల్పుఁ గుంధములు వయ్యఁగ జేసిననెత్తురొల్కఁగా

నిధములపీడుగావి సెలయేరుతోడినగంబులట్లు సె

క్షుభితములై పయి బరవఁజూచి తలంచెడు నాదువాక్యముల్

దుర్యో—తండ్రి నాకింకేనియుఁ జెప్పవలదు. నాపరాక్రమముమాట

జెప్పుకొనరాదు గాని—

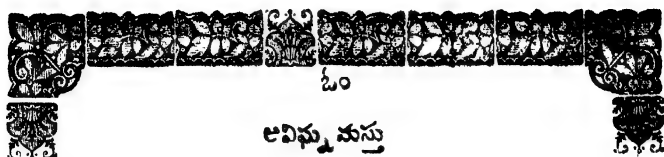
శా। గాంకేయాదులు నీకడఁగిరిది వేడ్కఁజూడఁగా సర్వసే

నాంగంబులమీద గాలియను జిట్టడం నీకేమ నీ

కంగంకేయులదాఁకితత్తేనువు లుగ్రస్పార బాగాలి గూ

లంగోదండ విలాసముల్ మెరయలీలంబోరఁ గ్రీడించెడఁ!

(నిష్క్రమించును.)

ఓం

అవిష్కృతము

శ్రీకృష్ణ రాయభారము

తృతీయాంకము

గజుల

ప్రథమరంగము

ప్రవేశము—ధర్మజ భీష్మజననకుల సహదేవులు, గ్రామ

శ్రీకృష్ణుడు,

కృ—ధర్మజా,

గీ॥ ఈవుకోరినరీతిగానేమకరిపు

రమ్మనకు నేగినాధి కార్యమునయి

విస్వయత్నము చేయును వేమునల

తెచ్చునుకవిశేషమాల్ తెల్లముగను

ధర్మ—యదుకులాగ్రణీ, విారందరు నబ్బరమున నాలకించితిరి గాదే
 ననానాడ యిదూర్భిద్భివజాలునవిరులుకుట బాహు, అశాంతి
 కిరక్తచాతమునకు నాస్పదమైన సంక్రామమునకు నామనసా
 వ్యకున్నది అయినను.

కా! ఆదుర్యోధనుడంతమాత్రమును జేయఁజాలఁదోకానికెం
 చేరక గూర్జరత కొర్వరామనీ నాకేలందునేగానవా
 పోదెన్యంబులు వచ్చునాయరయు నిచుట్టలకుంగావునీనా
 మోదలబందుటగల్గుఁ నొరవులునేముంబొంది శ్రీనొందినా
 చ! మనమున, బతుపాతగతి మాదెసమానుము ధర్మనీతి వ
 స్తనముల రెండువృత్తులహితంబును బెంపునుగల్గునట్టి చొ
 ప్పున విదురాధిపజనుల బుద్ధికి రానుదిలంబు తోడిమె
 ల్పనఁబరునందనంబునను భూపతిత్వ నెరుంగనాదుమీ
 అయియునుగాక వానుదేవా నామ్మకొక సంశయముకల్గుచున్నది దుర్యో
 ధనుఁడు కుటిలఁడు-వానికింజెప్పు అంగరాజుల బుద్ధికూడ
 వక్రగతిఁబోవునగాని అవ్యయార్థమునఁజనదు వారలునీకేదైన
 కీడావట్లఁజేయుదురేమోయని చిత్తము సందేహయత్తమగు
 చున్నది

గీ॥ కుటిలమతులనినీతులు కూర్జరకర్ము
 లట్టివీచుల కడకు నిన్ననుపజాల
 నీవు సంకటవడియెను దేవకదని
 యైన నే నొల్లనొంటి యందరుగుఁబును

కృష్ణు—ధర్మజా! నాకు కారవు లపాయము చేయఁజాలదురా?

గీ॥ అతిసంశయము నీవు మచనినాథ
 యతనికే నెట్లు బోధింతు ననిచు నశ
 యమ్మనొందిద గానినే సర్వంబు యెడ
 యొక్కఁడై వను నిలచువా? నిక్కముగను?

కాన సంశయ నివృత్తి నొంది నిశ్చింతఁడవు గమ్ము. ధర్మరాజా! వారి
 కేం! యెగ్గొనఁచినను దోసముండదు. ఆ దుర్మవాంఛులగు
 కారవులు దుష్టయముచిట్టివరి వర్జింపనగునా?

మ! గుడభీష్మాదులు చూచుచుండ సఖమీకుంగీడు నాశట్టుము
 వ్వురులైచేసిరి యంతసేసియును బశ్చత్తాపమాంబొందనో
 వరివారెన్నడు నట్టిచోట గృహము బంధుత్వముండకుమె
 వ్వరు కోపింపరె యాదురాత్ములుగర్వ కార్యము లే సూచిన.
 ఏ నేగి నాయోపినకొలంది ప్రియత్నించి సంధిగావించజూచెద లేదే.
 రణమున మనకు విజయంబుగలుగు సాధనములరసి వచ్చెద.
 మీరుసైన్యముల నాయత్త కరచి యంచుచు
 భీము—బావా! దామోదరా! సమరంబునకు సంసిద్ధులకమ్మని మమ్ము
 సధిక్షేపింపవలదు.

క! సమరంబు గలుగుచని

మము వెఱపింపవలదు మాధవ! నీవా

కుమరియగు భారతాష్ట్రీయ

శమింపు కార్యంబునడపు సౌభర్యమునకా

కా! పాపాత్ముండు మదాంధుడౌ తులువ నీకంష్ట్యసుంజేయఁగా
 నోకండడ్డము సెక్పరెవ్వరును మాన్త్రేదేమిన్ గర్వమున్
 కోకుంబున్ వసుద్రిప్ప నాత్తజయించుచుంటు బోయిన
 క్లు పోనితురుగాన సిన్నతండు బాలింబెట్టిడం జూచుమీ!

మరియును

డి! పాడవకొరవులేగలసి పాలును నీరునుబోల నెమ్మిమ్మ
 నుండఁగ దుష్టచేష్టల సుయోధనుఁ డింతలుసేసె నాతఁడౌ
 క్కండ కలక్షయంబునకు కారణమండ్రీది తప్పదైన నీ
 వొంకసనేల యాచిరుడు నోపినయంతయుఁ దీర్చునేర్చునకా

మర్యాదనునితో నావలుగా నిట్లుచెప్పుము—

గీ! అన్నతమ్ములమైయుండి యకటమనల

నొరులుతలయెత్తిచూడ నొండ్పొరులతోడ

బెంగనేటికి నీసేలపెద్దవారి

బుద్ధివిని వంచికుడుచుట పోలదొక్కో!

కృష్ణు—బావా! భీమసేన! కరమాశ్చర్యము. కొండముసింగము నేడు
మేకపిల్ల యయినదా?

ద్రౌపది—దుశ్శాసనుడు నన్ను నిండుకొలుపులో వరాభవించినపుడే
మాటాడక శిరమువంచి కూర్చుండినపుడే శౌర్యము నన్నగిలిన
దని తెల్లమైనది ఇంక నెక్కడి కోవయు? ఎక్కడిసాహసము?

కృష్ణు—భీమసేన!

ఉ! యుద్ధముమీఁదివేడ్కయు మహాగ్రహిరోధుల నల్కఁజేయు ద
రోధితియున్ సుయోధనుని యున్నతిసైఁపుని యేపురాజ్యసం
సిద్ధిని జాగ్రత్తన్యునకుఁజేయు తలంపుచు గల్గు నీవనం
బద్ధములైన వాక్యములువల్కుట యొప్పున కీచకాంతకా!

ఈపిరికితనము నెవరునీకు పోసిరి?

భీమ —

ఉ! బంటుతనంబుమాటలకుఁ బాటకు పాంచునృపాలు పాలుగై
కొరిటయచాలు నన్నశృవకుంజరు వల్కుల కడ్డమాడరా
కుటయెరుంగ వే మును సుయోధనుచందముఁజూపియప్పడే
మాంటి యుపేంద్ర నన్నని రణాగ్రమున్ నినుమూదలించెదన్
తిలోకంబులు నేకమైవచ్చిన రానిమ్ము మత్సర్యోద్ధతిఁజవిగోనుగాక.
కృష్ణు—నవ్వుటకన్నమాటకు, గోవమేలబావా! (ఈతనికింకను రణో
త్సాహము కల్గింపవలయును) పవనతనయ!

ఉ! ప్రార్థుఁడు పోరఁజేయగడ పందనకున్ ననుగోరియైతయున్
బ్రాహ్మసేన దానికనురాగమునొందితి నేనుగానయు
బౌద్ధులమైన మాకునిను నా సఖడండగజే యశంబునా
నార్థములకు విరోధివిజయంబునఁ దక్కగనొంటగల్గునె

భీమ—అటులనాకృష్టా!

కా. ఏమీపాఠ్యుడు సీవునండిదుగలై యానమ్ము కావ్యసం
గ్రామక్షోభము బాహుదర్పమున, దీర్ఘం బెద్దమిద్దెక్కి మి
మ్మ మెల్లన్ వెరగంది చూచెదముగా కీసారెవంబోయిరా
భీయండిత్రటి రీత్రమాటలకుఁ గోపింపండు నూ వెంకరన్.

అదియునుగాక వాస్తవమాలోచింపుము—

ఉ॥ కయ్యముగల్గినట్లయిన గంధగజ వ్రకరంబు కుంభమున్
వ్రయ్యఁ దురంగవంక్తులు ధరంబడ దేగముల్ బడల్పడన్
డయ్యమి కేవు వెక్కనవడగద పండువుసేయఁగోరునా
డయ్యమునెత్తికొలు దుడిచాఁకుటకాదె భుజంగభజనా!

కృష్ణ—కొపింపకుము బావా! ఏకనక్కముల కాగ్రహణల భస్మీభూతుఁ
డవు కానగునా?

అనుబ ధము 1

అర్జునా! సఁధివిషయమై నీయభిప్రాయము నెఱింగింపుము

అర్జు—నాయభిప్రాయమేమున్నది నీకేయంతయుఁ దెలియుగదా! బా
వా! వారొనర్చిన యవకారములన్నియు నీకుఁగూడ తెలియు
నుగదా!

మ, హితమిబ్బంగిది మాకుధర్మము తెలింగిట్లుండు సంచేనునీ
మరిజోధింప వలంతినే హితము ధర్మంబు స్వీచారింపిచూ
చితగుంబొమ్మనియేది వంచితది నిశ్చింతంబునంతేసియు
న్నతిఁ బొందంగలవారమైయుని! కృష్ణా! నేడుగావచ్చునే.

కృష్ణ—అర్జున! నీవాసినది నిక్కము

ఉ॥ కావునసఁధికింబురుష కాత మొవర్చెద నోపినంతయున్

దైవముచేత యెట్లుగునో దానినెరుంగ నుయోధనుండు నొ

భావనసేసి పాలానంగు పాడియకల్గి బాల్యమాదిగా
నేఁగినైననుంజెరువ నింఠలు పావములాచరించునే,
మాద్రీనందన! నకుల! నీయభిప్రాయముకూడ తెలుపుము
నకు—యదుకులదీప!

కంకడవంగ నొకభృ కనరము
లడిచిన నొక్కఘటఁ బెయ్యి నగువవలయునే
చెడు తెరువాకారవ్యుల
కడనిలుచుంగాక మనకు కార్యంజేలా?

కృష్ణ—సమాదేవా నీవుకూడ!

నకా—బావా నీవెరిగిని—

ఉ! రక్కసమాటలాడెదరు రాజును దమ్ములువానిలోననీ
వొక్కటియైనఁ గాగరయిని కొనుచుదుట యాతకుఁ బెమే
లక్కదియిట్లు వేడికొననైనను బోయెడువో సుయోధనుం
డెక్కడ భూమిలోన సోమిచ్చుటయెక్కిడ దానవంశకా.

కృష్ణ—ద్రువదనందనీ! నీయద్దేశముకూడ తెలుపుచున్నా!

బ్రాహ్మ—అన్నా! వాసుదేవా

ఉ! ఓట యొకింతయేరియు సుయోధను చిత్తమునందులేదు నీ
మాటలఁబోవు దురభిమానమయెక్కుడు పూనుఁగాక య
చ్చొటన సంగెరంబులగు వొక్కలుపుట్టిననైనఁ బాండవుల
వోడున! చచ్చింతురొశో పోదురొ కానలనుండ నచ్యుతా॥

మిత్రయును

ఉ! ఏమిటులంటి నావలవదింకను నీవునురాజుదమ్ములుం
గా నుచిలంబునూచి మనకార్యము మీనుజనత్వముంజేడం
గా నొకభంగిసేయక తగంగురువర్గముతోడి సంభ మీ
నైనతెలుంగునన్ వలచినట్టునచేయుఁడు నేర్పునేర్పడన్॥

కారవులు నాకొనర్చిన పరాధవముండలఁచుకొనిన హృదయము
దహింపఁబడుచున్నది.

ఉ॥ నీవు సుభద్రకంఠఁ గడు వెయ్యము గారవముండలిర్ప సం
భావనసేయు, దిట్టిననుఁ బంకజనాభయొకండు రాజసూ
యావఘ్నభంబునందుకుచుయై వెనుపొందినవేణిపట్టి యీ
యేవురుఁ జూడఁగానభకునీచ్చెఁ గులాంగస నిట్లొనర్తురే॥

శ్రీకృ—అమ్మా చాిదదీ! ఊరడిల్లుము.

ఉ॥ మృచ్చిరనేలయేఁగలుగ ముద్దియనాకువృకోదరుండు వి
వ్వచ్చుడు దోడుగాఁగ జనవంద్యుఁడు ధర్మనుతుండువంతు నీ
మెచ్చుగ శత్రునింక్షయముమే కొనిచేసెదఁగాక వేరుకం
డచ్చు వడంగనేర్పునె దురాత్ములు కారవులుర్వీయిత్తురే॥

అమ్మాయీ! పోయివత్తును.

(నిష్క్రమించును)

తెరవడును

ద్వితీయరంగము

ప్రదీపము సభాభవనము

(వవేశము ఘృతరాష్ట్ర) దుర్యోధన, కర్ణాశ్వత్థామ కృపాబుడు

శ్రీకృష్ణుడు.

శ్రీకృ—ఘృతరాష్ట్ర! వృపా,

క. క్షీరోదకగతి; బాండవ

కారవులొడ, గూడినులికి గావ్యుబనిసి

వారసి నడుపుము వారన

చీరనఁ గురుముఖ్య నీకు వేరంగలదే?

కా. ఈవంశంబున కెల్ల నీవకుదుండెవ్వారిచందంబులె
ట్లయిన వరిల్లిన గీడు మేలుదుది నీయందొందెందుంగాన న
దాభవంబారసిలోనిపాత్తు వెలివృత్తంబున్ జనస్తుత్యముల్
గావించుదగు నీకయ్యెవ్వధమునం శౌర్యవంశాగణి.

కాపున

ఉ॥ శారవపాండవుల్ తెలుగు గైకొనికాంతరఁ బొందియున్కి మే
లారయనీకుఁ గులమంతకునీ నృపకోటిసుర్వికిం
బోరితమైననింతకును బుట్టుమహావదగావునకా ధరి
శ్రీరమణాగ్ర గణ్యుగనుతించి యవశ్యముఁబొందొనర్పవే.

అదియునుంగాక బలాబలంబులమాట=

ఉ॥ అందు వృకొదరాష్ట్రనుల నాహవరంగమునందు మీరువా
రెందరొ యెన్ను మాయచట నీగురుభీష్ములఁ గ్రేడిసేయువా
రెందరొవారు వీరుననినీల్గుటకంటె భవద్బలంబులై
యందరుగూడు టొప్పదె జనాభివశాంతియొనర్చుమొమ్మయిన్
ద ర్యోధనఁ, కిష్కంధు, ద్రోణాచార్య కృపాచార్యాశ్వత్థామలు, భీ
ష్ముడు మహాయోధులు విక్రమసంపన్నులు. పాండవులుకూడ
బాహుగర్వదుర్వారులు ఇరువక్షములవారును కయ్యమునకు
బూనుకొని జనక్షయమునకుఁ గారణభూతులు కానేర?
మహారాజా, నీవెకాదా. నకలధర్మవిశారదులగు భీష్మద్రోణ
కృపాదులతో నాలోచించియే న్యాయము సెప్పుము.

ఆ. పాండవులకుఁ దగినపాలుమేదినిఁబంచి

యిచ్చుటకంటె కార్యమెదిగలగు

ధర్మమెద్ది నమచింతించు విధమెదో
శక్యమెద్ది చెప్పుడ వాక్యవిధులు?

కనుక—

అ. వారితండ్రిపాలు వారికినిద్దినీ
పాలునీవుఁ బుత్రోపాత్రచయము
ననుభవించి సుకలరైయుండుఁ డిదిబంధు
మిత్రసుజనకోటిమెచ్చు తెల్లగు

ధృత—కృష్ణా! ఇతరులు నన్న భీష్మగోత్రాదులు నుయోధనునకుఁ బె
ట్టిరి, నేనును బాలవశకుఁడెప్పిరిని కాని యేమిలాభము?

శీ. మీరుఁ బెప్పినబుద్ధులు గారవరునఁ
జేయఁగాంచిక పుణ్యము సేయనట్లు
నాముఖమున గార్వఁబు నడవజేమి
సేయవాడ నొందెద్యముఁ జెప్పవేదు.

శీ. మందబుద్ధివారు వదలుఁడివు పో
రానిచుట్టమవు చుహరిభావుఁ
దవు దయాశ్రుతిత్తుడవు వీనిఁజేర్చవే
యనునయింపియెటులెఱుగ్గవ్వు!

శ్రీకృ—గుర్యోధన! నేనునీకుఁ జెప్పవలసిన వాడగానప్పటికిని యి
రుకక్షములవారికిని సఖ్యతయొకఁగూర్చుటయే నారాకలాని
ముఖ్యోద్దేశముగాన చెప్పుచున్నాను భీష్మగోత్రులు, నీజనకుఁ
డు, ఎల్లగుఱగూడ పాండిత్య శౌర్యనిత్యుఁగు పాండుసూనులు
నా, శౌర్యధనుడవగు నీవునుగూడ కలిసిమెలసి యుండుటకే
కుతూహలులే యున్నవారు, శతని క్షణదుశ్శాసనగుఱ్యోధము
కార్యతంత్రముగునా!

క॥ లోడంబుట్టిన భీమపాథులు మహాదోర్దర్శముల లాతుఁడై
 లోడంచుంబెరవారి దుర్బలులనెందుఁ నచ్చిరైవ్యంబునం
 గూడంబెట్టిదు నీవపాండునుతులంగుండింపఁగా నత్యముల
 బాడిండప్ప రొకవృదుంగినియ రాబాధుత్వమే వొల్లవో!
 అదియునుగాక సుయోధన! బాగుగా నాలోచింపుము—

గీ॥ వీరకారు పాండవేయులబో రమా
 కొవ సురాసురులకుఁ గొలఁదికాదు
 గాన వారితోడి కయ్యంబునకు నిర్ణ
 యింపవలదు సంతి వెంపుఁజేయు!

ఈరాజులందరిని వాయుతనయుఁ డొక్కతృటిలో సంరమొందింపఁ
 గలఁడు కావున వారితో నభ్యవడుట శ్రేయస్కరము. మీ
 బలుమలంకు నవ్యకాచిని సంగ్రామమున నెదిరించువాఁడొక్క
 డైనఁగలఁడా? కావున సుయోధన?

ఉ॥ రాజ్యముభారమెల్ల ధృతరాష్ట్ర యంద వెలుగుచుండఁ ద
 త్పూజ్య కుమారపట్టముఁ బొగ్గించరింపఁగ నీవుపాండవుల
 నజ్యత దండ్రీచిత్తము జనన్మరిబాంపఁగ గొల్చియున్కి సా
 మాజ్యముగాఁదలంతురను రక్తమతిందమకుఁ ధరాధిపా!

తుడిమాట నాటకంపుము.

క॥ కారవనాయక పాండు కు
 మారులు నీతోడిపాత్ర మనియెడమనఁగా
 శ్రీరామోకాలోడ్డున
 వారివిధముకాదెనివు వలదనుటిల్లె!

పోనీ, నామాట రుచింపకున్న భీష్మనడిగి చూడుము.

భీష్మ—సుయోధన నీజనకుని కోర్కెచెల్లింగి, యుద్ధముచూడుటయే
 మెల్లభంగుల శ్రేయస్కరముగఁ గన్పట్టుచున్నది శ్రీహరి చెప్పిన

చోళ్ళునఁజేయుము నీకు మేలొదవును.

[దోణ—నుయోధన,

॥ వెన్నుఁడుప్రీతిఁజెప్పిన నవిసైర వాక్రచయంబు త్రోవఁబో
వన్నకుమార యల్లయిన నాయువుశ్రీయున నీకుఁగల్గుచూ
కన్నులునల్లగానకట గల్గొనుచుండుచునున్నగా
కున్నను నీవనేరునిను నొండవనేరము నిండుకొల్పినన్

భృత—నాయనా, పితావహుడును, నాచార్యుఁడును ఏమనుచున్నా
రో వింటివిగదా; కావున నర్వలోకానీశుండును, అవతారపూ
రుఁడును, నిఖిలనిగమాంతవేదవిదుండును నగు శ్రీకృష్ణుఁడు
చెప్పినట్లుచేయుము.

సీ భర్తృపుత్రుని వదద్వయమునకతిధికి

నెఱఁగిన నరఁకు నిన్నెత్తిగృచ్చి
నిడుగేలపెద్దయ్యఁ దడవుగాగవుఁగిలిం
చగభీముఁడును నీవువరమహర్ష
మునజాతతపశ్చములు సంగతిములుగాఁ
బరిరంభణంబొసర్పంగ నరుఁడు,
గవలును మ్రొక్కినఁ గరమర్థిదిగిదిసి
వారింగనంబునేయంగనిట్లు

గీ వారు మీరును దగఁబాంఠమునఁవదలి
యింపుఁదగుక్రొత్త తామరతంపరైనఁ
జెలులుఁ జట్టలు గలిసి పేయలమిఁబొంది
యల్లసిల్లంగఁ గులమెంతయొప్పునొక్క

దుర్యోధ—బావా! నీవును నాయుండే దోసిమాంబిందితివాని

య. అరయందొప్పక యింతనావలన వేదాధర్మపుత్రుడుజూ
దరి పెంటుదనుకించి సోఁబునిచేరన్ భూమిగోల్పోయియు

పల్కులుడై వెండియనొడ్డఁగానతడు నక్షప్రాధిమ్యగల్పనే
తెరువైనందన యిచ్చతోబడియె నిఁతఁగాక తేజబాటమే.

అదియంగాక పాండవులేమితక్కువచేసిరి? మత్స్యపాంచాల పాండ్యచేర
దేశాధిపతులఁ దమపెటనిడుకొని నూవై కయ్యమునకుఁ గ
తంగిరికాని నేనేమిచేసితిరి? నానిశ్చయాభిప్రాయునిది

ఉ! ఏమునువాఁడ బుదికొని యేలుటఁగల్గుదు పల్కుకుండుమిం
కేమియువాడినూది మొనయిందుక మోసినయంత కూర్మిముఁ
భూమియొనర్చి పాండునృపపుత్రులకిత్తునె యెవ్వరైనసం
గ్రామమునకొ జయంబుగొని రాజ్యము సేయటనిశ్చయించినకొ
కిక్కు—సుయోధన, ఎంతజెప్పినను వినకుంటివి. ఈఅంగరాజుదుల
యందజూచుకొనియిట్లునుచుంటివి

కర్ణు — నంధినివయమై వచ్చినవాడ వక్కార్యభాంమునే నిర్వర్తింప
వలయుంగాని పరుల దూషించెదవేల?

శీఘ్ర—ఏమీ కర్ణ; శ్రీకృష్ణుడన్న యామూత్రపుమాటలకే అలుక
వహింపనగునా? ఆతఁడుచెప్పినది సుపూర్ణముగఁ జెప్పనిమ్ము
మధ్యనంత రాయము కల్గింతువేల?

కర్ణు—ఏమీ? మనప్రభునొకఁడు తూలనాడుచుండ వియ్యూకుండు
తేటి మగతనము? ఎట్టివిశ్వాసము?

గీ! మనల సతిప్రేమజూచెడి ఘననొకఁడు
వివిధదుర్భాషలాడగా నెడగులపత్ర
పల్కుకుండుటతగునొకొ? పాపమోనో
అట్టివెన్నఁడు సహియింపఁడంగరాజు,

అర్జు — సూతపుత్ర! అవివ్రలచరిత! పితామహునకే నీత్యవదేశము
చేయఁజాలిన వాడవేతివా? భీభీష!

కర్ణ—ఆచార్యుల్రా! అనవసరముగా, నధికముగా ప్రసంగించి నాకో
పాగ్నిని బ్రజ్వలించజేయుదుము (కత్తిబలిపించుచు,

అశ్వ—అరే దుర్మాణ! నీవేనన్ను అకహరింపఁ దలవడితివా?

గీ|| అర్జునుడు నిన్ను విడువఁబోఁ జాహువమున

తప్పకవధించు బాహుదోర్ధ్వమునను

ఇంక నెన్నఱు ల్లిలుల నెగిరివలెను

చాలులే! గంతసిందిరి! చాలుచాలు!

ఎక—అయ్యలారా ఇప్పుడిందగు నిన్ని నీతులు చెప్పుచున్నారే నాఁడు
నిండు పేరొలగంబు! దౌపదిసతికిబరాధవముజరిగింపుకోక్క-
లైనను యారాజరాజులు నీకిదితగ్గ, దని వారించజాలెనా?

అశ్వ—అవును నాయనా చిన్నవాడనైనను లెస్సఁబలికితివి దురాత్ము
లనిను. త్రణమునఁ గార్యము లాచరించువారికి నీవుగాని నేను
గాని, తదితరులుగాని తుదకుఁద్రవముగాని ఎద్దివారించినను
విఁనవు డెవ్వరేమి చేయఁజూదురు.

భీష్మ—ఒయీ కల్లవికల్లశ్వత్థామలారా! ఇంకనైన శాంతిపహించి
యూకుండుఁడు తపోనిపాగర్హిల్గులగుమునీండులైన చుర్లభ
దర్శకుండకు శ్రీకృష్ణుని నాశ్యామృతము గ్రోలనిండు.

శ్రీకృ—సుయోధన! నీవు పాండువుత్రుల శెట్టియవకారములఁ గావించి
తితో యొక్కసారి తలఁచుకొనుము. ఒకటా! రెండా? లెక్క
కు మిక్కిలిగ నున్నవి.

గీ|| అరయుంగఁ దప్పులేదంటి నీవలనఁ

కొకనాఁడుసేసియు నొక్కనాఁడు

శేయవె నీజనించినయది యాదిగా

నుడుగక పాండవేయులకుఁజాల

నెగ్గుసేసితి విషమిడి నెనుఁ బాముల
గఱపించివీరిల్ గట్టిత్రోచి
లక్కయిల్ గాలిది పెక్కుభంగులఁజంకుఁ
దలఁచినఁ జావకధర్మరక్ష

అ! శేనెగడి రాచసిరినొందియున్నఁ జూ
పోవకీపు తీవ్రపాపాబుద్ధి
గనలిజాదమొకటి కల్పించికవటంబు
సేయ దాన నెల్లచేటుఁబుట్టె॥

అదియునుగాక గొల్వకూటంబున ప్రావదిని పశాభవించుట న్యాయ
మగు కార్యమేనా?

ఉ! అప్పుడునే గర్భుడును నాడినమాటలు గొల్వలోపలం
తెప్పెడునట్టివేకులము కీలముగల్గినపుణ్యకాంత క
ట్లొప్పమిసేయుటెల్లఁ గానియున్న జనంబులు విందుచుండఁగా
దప్పుకయింతలేదను విధంబుచి నీక చనుం గుమారకా!

నుయో—ఏమైనను సరియే, నేను పాండునందనులకు పాలీయ నం
గీక రింపను.

భృత—నాయనా దుర్యోధనా పాండవుల పాప మయిదూళ్ళిచ్చినఁజా
తనంటిరిగదా అదియునీకుఁ గష్టమయ్యెనా?

దుర్యో—తండీ!

గీ! చాలు నైదూళ్ళనిచ్చిన, జాలునంచు
నట్లులే దేసి రణమున కరుగుదుమని
పాండుపుత్రులు కబురంక పాఠాస్థగుట
అపజయంబును బొంది నట్లగునుకాదె?

దుర్యో—(కర్ణుని, దుశ్శాసన శత్రునిలను ప్రక్కకుఁ గొంపోయి) మిత్రు
లాకా! కృష్ణరాయబార విశేషముల నాలకించితిగదా! కర
వ్యము నెఱిగింపుము

కన్న—నాకొక యువాకును స్ఫురించునున్నది

గీ॥ వట్టియారని జెరఁజెట్టి పొడవులకు
దిగులుపుట్టింతమంతటఁ దెగకయెత్తి
వచ్చిరేని యునిర్జీవవచ్చుఁగోర
తెల్లఁబుచ్చిన నురగంబులేమి నేను.

దుక్కా—అప్రసీతని బంధించుటయే కష్టవ్యము కావునతత్ప్రియత్నములకుఁ గడంగుదము,

సాత్యకి—ఓదృతర్హస్యమహీసాలా! నీకుమాదుఁడు మరొక చిత్రజిత నము సలుపఁబోవుచున్నాఁడు.

మ. ఆదెకౌపుల శక్తగున్సత స్తేయ బూపివైఁబొరఁజూ
చెదరమ్మి దమచేతఁగనె జయశ్రీకాంతుఁడత్యాంతకు
జూడవందానుఁపల్కచుక్కల్ల ననలంబుండీర? నింకగా
జడినూహించి యట్లకాగ తమదుగ్గంఁగ్రుంబుంబోవుచే

విడుగుఁడు—ఏమి? మర్మోధనాగులు వరమాతుఁడుగ న్నికృష్ణభగవానునె బంధింపదలచిరిగా? ఓదృతర్హస్యమహీసాలా!

ఉ॥ భూవర! నీతనూధవులు వుణ్ణునగణ్యులరాశియున్ హరిం
గేవలమర్త్యగా, దలచి కిట్టిన బట్టిన దారుమంటవై
వావిరిగమ్ము నాశలభవన్దము చాడ్చుననుండి పోరెకా
లావణియయ్యె గావలయునక్కట వారికివారివారికిన్

ధృత—విరుదా! నేనేమియుదును ఇల్లకుత్సితులంగన ఏను మహాదు
రదృష్టవంతుడనైతిని నిక్కముగా

గీ॥మృత్యుపాశోపహతుఁడయ్యె మీఁదు లేక
సూతనందనుతోఁగూడినాతనూజుఁ
డకటనాశఁబుఁ బొందువాఁడయ్యెనువకు
నింకఁజేయంగనగువని యెది చెప్పుచు

కృష్ణు—ఓ అంబికాండనా! నీకుకూరుడు సుయోధనుని నన్ను
బంధించిమ్ము

ధృత—సుయోధనా ఏమీ? అఖిల లోకాధినాథుడును, సకలపాప
ప్రభంజనుడును, ముగ్ధుల పండ్కుడును నగు శ్రీకృష్ణుని బం
ధించితివా?

చ! అలవియెరుంగగట్టు దను జారికి గీచొనరింపనీవు నీ
తులువలు సుతృహించితిరి దుగ్ధదులార నమీరుమీకు జోఁ
కలవడి వట్టవచ్చునె మహాద్రిగదల్పంగఁజోలునే దవా
పలుఁజమరంగశక్యమె వినాశముఁ బొందెద రేమి నేయుకన్॥

కృష్ణు—రమ్ము దుర్యోధనా నీగొక్క హృత్పవనబంధించి, యేమొ
నర్ప నొచితివో యది కాపిపుము.

(విశ్వరూపముజూపుచు)

భీష్మ గ్రోణాదులు—ఆహా! ఈ తనువులు సఫలతఁ గాంచినవి జగదే
శవండ్కుండగు శ్రీమన్నారాయణుని దివ్య స్వరూపముంగని
ధన్యులమైతిమి

ధృత—ఓహో శ్రీకృష్ణుడు తన విశ్వరూపముఁ జూపించివట్లున్నది.
వాసుదేవా!

క॥ కరుణింపుము సంశ్రితభయ
హరణదుర్గీణా సహిపు మ్హృదంబున్
శరణులు వేడెద భవ
చ్చరణంబులు గమంగొనం బ్రసాంకుగదే॥

(శ్రీకృష్ణుడు ధృతరాష్ట్రునివకు దృష్టి నొనంగుట.)

ధృత—ఆహా నానేత్రీములు సాఫల్యము గాంచినవి ఆహాహా! శ్రీకృ
ష్ణభగవానుని ఘోరంగమున బ్రహ్మనక్షత్రమున విరూపాక్షుం
డున, వడనకు నగ్నియు, చార్మ్యంబుల నిర్మయమవరుణు బే

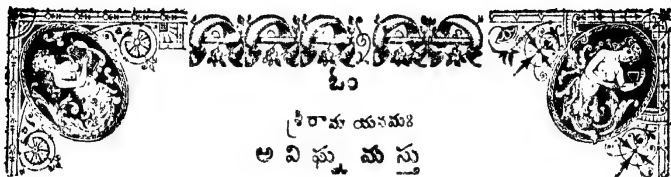
రాదిత్యుడు ద్విశ్వదేవాశ్వినులు ఆహా! నా జన్మతరించివది!
 వాసుదేవా! దుర్లభమగు నీడర్శనముగాంచి, యీలోచనమలతో
 బావధూయిష్టమైన ప్రపంచమును జూడజాలను కృష్ణా! నన్ను
 అంధునిగావింపుము.

శ్రీకృ—అట్లనేయగుగాక! మామా! వోయివత్తును. భీష్మగోతాది
 మహాత్ములార! నాకు సెలవిండు, కుర్యోధనుడు సంధికంగీక
 రించనియెడ మనమేమిచేయఁగలము?

[నిష్క్రమించును]

(తెరపడును)

శ్రీకృష్ణ రాయభారము

చతురాంకము

కృష్ణ భారతము

ప్రవేశము శ్రీకృష్ణుడు, కర్ణుడు

కృష్ణ—కర్ణా! నీకేను గొప్పరహస్యముల నెఱిగింపఁదలఁచి యిచ్చటి
కిఁగొనివచ్చితిని నాపలుకుల సావధానముతివై యాలకించి, తద
సంతరము కర్తవ్యమునకుఁగడంగుము.

సీ, నీవువృద్ధజనోప సేవివిధర్మసం

వేదివితెలియంగ వినుమునీధ

మంత్రబలంబున మార్తాంధువరమున

గన్నియతఱిఁ గొంతిఁగన్నవాడ

వగుటఁ బాండువృషాబునగ్ని సుకుండవు

ధర్మమార్గంబిది ధర్మతనయుఁ

దాడినఁగలతమ్ము లందఱునాచేత

కాఁచిగి నీయఁగల తెలిసికల

అ॥ పుత్రమిత్తబంధు భూరిసేనానమ
న్వితముగాంగొలిదిసన్నరాజ్య
భారనహనమునకుం బట్టంబుగట్టచు
జ్వలుడవగుదురమ్ము వారికడకు!

నిన్ను నేను సామ్రాజ్యకట్టాభిషిక్తుఁడనింతును భర్తరాజ యవరాత్రి
నీకు పచరించు నీమౌళిదవు, పాంచాలి ము నీకనుకమప్రీ
మభాజనయై మెలఁచి కావున నాకుఁగల నాలిందిరమ్ము.

కన్య—కృష్ణానీవు నాలోనఁగిని నీవెఱకె యార్జింపితిని

చ॥ వెడవెడయేనుఁ దొల్లి మదివింటి చుంగని కుంతియెంతయుక
జెడఁది వైచిపోయెఁగృహం జేకొనినా తుండు దెచ్చితానుముగా
కొడుకుఁగాఁ బుష్కల బ్రోయకుండగనిచ్చింక జెంజప్రేమన
వృడతియనప్పుడ దిగఁగుభస్మితిఁ బంచె బ్ర కుత్సశాలయై

నాటగోలె జాత, ర్మూలి సకలసంస్కారములనుజేసి ప్రేమాతిరేకం
బున నొక్క వాఁడేనియెడఁబాయఁ జాలనివారివిడిచి నేనెట్లు
పాండునందనుల కడఁగరాఁగలను? బదియునుగాక రాజరాజో

ఉ॥ సూతసుతుండు వీడనక సూనులతమ్ములఁబంతు నాకునం
ప్రీతియొర్పి తేజముచుబొప్పున నాటికి నాటికగ్గలం
బైతనరారనన్నఁ దనమంతటి మా సిజేసియుండ నీ
నేతకపూడి యాకుగురులేశ్వరుఁ బాయమముట్టవచ్చినఁ.

నిక్కముగా పాండవులలో శూరగ్రేసకుండగు నయ్యర్జునుని రణరంగ
మున నెదిర్చియొడింపఁగలవాఁడను నేనేయని దుర్యోధనుఁడు
గాడముగా విశ్వసించియున్నయెడ నేనెట్లు పాండవులఁజేసవా
డను వాసుదేవా! ఉన్నదియదార్థముఁబల్కితిని వ్యాయమునీ
వేతెలుపుము.

కృష్ణ—కలా!

మ! దయనాయకీనమాటగైకొనవు సంతాపంబుదెచ్చుంజుమీ
 స్వయంపల్లెంబుదిగి నట్లుమనితో మాత్యర్యమైచంబరా
 జయమాండలం మృతియొండెగాక గెలువనశక్యంబె వెక్కండ
 తియకాలంబగువట్టి నీవునము శాంతింబొందగ నేర్పునే.

కర్ణ! గాంధీవిహవమున నేను సార్థవైయుండ నీవుజయించుటకల్ల—
 ఈధర్మజుద్ధమున విజయలక్ష్మి పాండునందనులనే వరింతును
 గాని; కారవులను వరింతును అదియెనవాస్తవమందువా.

కర్ణ—బావా! నీవానినమాటలు నేనుకాదన గలనా ఈయుద్ధము
 విషయమై రాజరాజనకుఁ బ్రోత్సాహ మొసంగిన శకునిదు
 శ్వాసనులను పాండ సూనులు స్నేహము చేసికొన్నచో నను
 పాండవులను జేరట కాటంకముండదు నాకింక సెలవిమ్ము.

అనుబంధము 3

[గ్రమ్మ)మింతురు]

గీత

ద్వితీయరంగము

కుంతి - కర్ణుడు

కుంతి—నాకేమియుఁ బాలుపోకున్నది కర్ణుని జన్మరహస్యము నెఱింగిం
 చి వానిని నాకుమారులతోఁ జేరునట్లు కావించితినేని రణంబు
 నిలిచిపోవును నందుకుమలేడు ఆశంకు నదీతీరమున కరిగినట్లు
 గదా వరిచారుకుడుచెప్పింది కావున నదికేగి వానితోముచ్చ
 టించి కర్తవ్యము నాలోచింతుఁగాక! (వెళ్ళును)

కర్ణ—[జపానంతరము కుంతినిజూచి] ఏమితల్లీ! నీరాకరణగలంబెద్ది
కుంతి—నాతండ్రీ! బాల్యమున మంత్రబలముచే నూర్యధగవానుని
బ్రత్యక్షము కావించుకొని : న్ముకన్ననిషయము నీవెరుగవు
నాకుమారుడవై నాయనా! రాధేయఁడవనిపించుకొననేల కా
రవపాండవనాథుడవై ధరణిసేయము నాకుముదమునఁగూ
ర్చముతంద్రీ!

అశరీరవాణి—ఓకర్ణ! నీవు భానుజుడవు నందియముతేదు

కర్ణ—అమ్మా! సూర్యానుగ్రహంబున నీవు కన్యవైయుండగా జన్మించినందున నదిరహస్యమైవర్తిల్లింది నేనుపాండవులకగ్రజుడననిపించుకొందునేని యీరహస్యము లోకమునకుఁ బ్రకాశమగునుగదా అదియిం ననుజనమైనదా? అదియిగాక

గీ॥ విజయవిక్రమంబు విభ్రాతమైయుండ

నేను గుంతికొడుక భానుజుండ

ననుచు నతఁడేరనరిగి నెరిగి

వెలుచు పోయెనరె వెయినలె?

ఇంతవరకు దుర్యోధనుని యన్నముందిని, విశ్వసించుచుండనై పాండవులతో నెట్లుకలియుదును? అమ్మా! క్షమింపుము.

ఉ॥ నీవలుకెలవోలినను నిర్ణయట్టిదకానియొందులే

దీక్షమీఁదిభారమున నీవిటివెట్టిగాన పాండవుల్

సేవదీరేనిఁ జంపనసేయక చెప్పెదనవ్యనాచివైఁ

గోపమువెద్దవాఁడు ననుకూరినబట్టకఁ జంపుదుఁజామీ॥

కావున మారా! నీకొమరు నెట్లును నైదుగురే కావలయుఁగాని ఆర్వురుకానరరు. అరుసులతోనే పోగదను గదా నీదు నకులనహదే

శ్రీ కృష్ణరాయభారము

పుల చెంతకేసాను నానమయమిది కావున నిశ్చింతవై యుండు
ము తల్లీ!

కుంతి—దైవనిగ్గయ మెట్లున్నదోగదా! నాయనా! నీవునాలోననినట్లు
చేయుట మరువకుమా?

(నిష్క్రమింతురు)

తృతీయరంగము

(శ్రీకృష్ణుడు, పాండవులు

ఉపవాప్యమునఁ బ్రవేశింతురు)

ధర్మ—వాసుదేవా! నీరాక మాకానందము గలిగించినది, దుర్యోధను
సభావిశేషములఁదెలిపి, మాకానంద మొనఁగూర్చుము

కృష్ణ—యథాప్తిరా!

గీ॥ బహువిధంబులఁబలుకు నాపలుకులెల్ల

జీడకనువడి తనపెడ చెవులఁబెట్టి

యారతారలనుమీటలిచ్చి యుపహా

సింఁచ దుర్యోధనుడు నేయఁజెప్పనేల!

భీము—అట్లయిన భీష్మవిదురాదులేరును నుయోధనునకు న్యాయా
న్యాయవిచక్షణ మీయెడ నగత్యంబని చెప్పలేదా?

కృష్ణ—చెప్పకేను! ధృతకాష్ట్రుడనేక విధంబుల బోధించెను ఆమూ
ర్ఖుడు తండ్రియాడిన పలుకులకన్నిటికిఁ బ్రతికూల నమా
ధానము లొనంగుచుండ నరఁడేమి చేయఁగలఁడు? భీష్ముడో
జాదులు రాజరాజు నుద్దేశించి నీకిదితగదు, నీతండ్రిజాత్య

ధుండైయుండ రాజ్యవరీపాలన భారమంతయు బాండురాజే
వహించె కావున వానినగము వారికొసంగుము లేనిచో నీవు
చెడిపోవును విశిష్టము నామాటలునమ్ము, మని నొక్కజెప్పిరి
యెంత చెప్పినను వినక...చీయునని ఖండితముగా జనకునికె
రి గించి కర్ణాదలవెంట రాకొలవు విడిచిపోయి నన్ను బంధించ
నమకటె

అర్జు—ఏమిటి? గకలలోకానాయకుడగు శ్రీకృష్ణునే మర్యోధనుడగు
బంధించుట కలదెనా? విశ్చయము ! వానికి దేహేగాలము, తరు
వాత నేమిన్న

కృష్ణ—విశ్వరూపము బద్ధించితి, మర్యోధనాదులుగిగ్భావి
సొందె. ధృతరాష్ట్ర శీష్మద్రోణాదులు తోష సాగరమున
నోలెడినీ సంగివారితో వొందుట అసంభవము.

ఉ॥ యుద్ధముకాక కార్యమును నొందుకొక ముగ్ధు నేర్పునే
బుద్ధులు పెద్దవాక్యముల పోలవినండ; బుద్ధులతో
బుద్ధులజేయఁజూచెననుబట్టి సుయోధనుడిగి నయ్యసం
బుద్ధులతోఁగి సంభవించునాయమునామదిదోషులెమ్మొయి.

కావున సంగరము సేయుకే కర్తవ్యము.

ధర్మ—శ్రీకృష్ణా! అనుజులారా!

ఉ॥ కారవకోటిచేత మనకష్టపుఁబాటు దలంపువచ్చినం

మూర్ఖులచేష్టితంబునకు గొంతియెడలఁజే బంధువర్గము

ఘోరముగావధించుటకు, గోల్కొనకున్నదిబుద్ధిమీరు ని

ద్ధారణసేయుఁడహితము ధర్మమునయ్యెడు వృత్త మెట్టిదో

అర్జు—అర్జున! నామము బంధించితి నను రణమొనరించు వేరొక
మూర్ఖుల మెలది

తి॥ హితముధర్మముండగవు నిట్టిదినామనమేమినేర్తు ను
 చ్యుతుఁడు సమస్తధర్మపరిష్కారకుఁ జావిదురుండుఁ బాండుభూ
 పతి సతియుండగ్బలుగు వల్కులసంవియమ్మలఁ బాసె ని
 ట్లెఁడు రణంబుసేయఁడన నింకనిచారముతెలనేటికి॥

ధర్మ—అట్లయిన భీష్మునంతటివానిఁగూడ లెక్కసేయని వివిధవ్యూహ
 విధిజ్ఞతకలవాని పేరుతెల్పుఁడు. ఆతఁడే మనసేసకునాయకుఁడై
 యుండవలయును.

సహ—బాహువీర్యమునుఁడు ఐత్య దేశాధినాథుఁడు లేఁడా?

సకు—అగ్రజలారా!

చ॥ బలగముఁబెంపుఁదేజమును బాహుబలంబునగ్గలంబు పె
 క్కులెరుంగు గార్యఖడ్గములకుండగుఁతోవలు ద్రోణులందు భీ
 ష్ములదెనఁ గోవంతుంలఁ దమోఘవరాక్రమశాలి నీబలం
 బులకధినాథుఁగా ద్రుపదభూపతిబట్టముఁ గట్టుపెట్టుకో॥

అజ్ఞ—

సీ॥ అగ్నికుండమున ద్రోణాచార్యునకు నాశ
 మొనరించుదానికై యుద్భవించె
 రధరధ్యములు ధనుర్బాణంబులును దను
 త్రాణఖడ్గములు నుద్దామలీలఁ
 దఁతోనజన్మించె దహనశిఖామూర్తి
 భవీర్యవిక్రమస్ఫూర్తిశాలి
 నైవ్యనాథుండు ధృష్టద్యుమ్నుఁడగుననీ
 తఁడెద వాతఁడు తక్కునొరులు

గీ॥ భీష్ముతాఁకోర్వ గుగ్గింపుబిరుదు ధైర్య
 ధనురుండు శిఖరిభీష్ముఁడు మృశ్య

వైజనింపినవాడు మహాబలుండు

దండవాయువుఁడేయ నరండుదగును.

కృష్ణ—అన్యును చెప్పినది యుక్తముగ అనునరణీయముగ మన్నది
అట్లొన క్తము

ధర్మ—వానుదేవా! మన అహోహిణులకుఁ బ్రత్యేకముగ నెవరిని నా
యకులుగ నిర్ణయింపఁగోరెదను.

శ్రీకృ—ధర్మరాజా! నందేహింతువేల?

సీ! కటుపరాక్రమసిధి పాంచాలపరియువ

మామష తేజండు మర్శ్యవిభుడు

శత్రుభీరమూర్తి సాత్యకిమనుజు రా

సంభాగితనయుండు శౌర్యభునుడు

సహదేవుఁడు ధైర్యశాలి యాదవశిరో

మణిచేకితానుండు మహితవిభవ

ఖరియగు శిశుపాలతనయుండు దోర్దర్ప

ధుర్భుండు ధృష్టతేతుండు సమర

గీ॥ లంకటుండు శిఖండియ లావువెరవు

లరుదీయెడ ననురక్తిఁగలరుసాల

బెంపుగల రుక్మచుట్టినతెంపుగలరు

కోరికతులఁగఁడేయు స. అహోహిణులకు

ధర్మనందనా! మన సైన్యమున ససహాయ శూరులెవరొగలరు! ఎట్లును
కారవ సైన్యము నిస్సారమైనదే; ధైర్యమువహించి, సంగ్రామ
మునకు సేనల నాయుఁ డటువుము.

ధర్మ—నీవు చెప్పినచోక్తవన చేయదము (ధృష్టమృత్యుముగకు పై యధి
పత్యముఁగట్టి, అర్జునువంకచూచి) అర్జునా! శ్రీకృష్ణుఁడు సార
ధిగానుండ నీవురణంబున విజయండ్లవై మరలిరమ్ము.

శ్రీకృష్ణ రాయభారము

పంచమంకము

సృష్టి - రచన

ప్రకాశము భాగవతి కవిశ్రీ

భాను—(సదృశముగా బహుమతి)

చలి—(స్వగతము) ఏమిటి రాణికి? నిజానియ్యో కలువరించుచు
న్నది. బహుశఃనీవో మన్వచ్చునని నాకు మనసి యుండును

భాను—అయ్యో! అయ్యో! నా భా! రమ్మ! మన్వరకుగ రమ్మ.

చలి—అమ్మా! లెమ్మ! యెప్పుడును పెరిటివేళ్ళొంది యెరుగవు
లెమ్మ.

భాను—[లేచి] ఏమి! గువర్నముగోరి, ముమ్మనయము వికల్పము
గోరినది! నీసిద్ధిదేవులు మమ్మను శాసించు.

చెలి—అమ్మా! విచారించకుము సంగ్రామవిషయమై తలంది. నీహృదయము నాందోళనాయత్తము గావించుకొనకుచుమ్మా! నీనాథుడు రాజరాజమాత్రము సామాన్యుడా? భీష్మద్రోణాశ్వధామలు, కర్ణుడు, నభవోయశూరులు కారాతల్లీ! పట్టవగలు గాందిన స్వర్ణములు ఫలరహితములని యెరుంగువకో. కావున శంకపీడి నిశ్చింతాత్మవై యుండుము

[దుర్యోధనుడు వ్రేలిండుచును]

దుర్యో—ప్రాణేశ్వరీ! ఏమిచేయుచున్నావు?

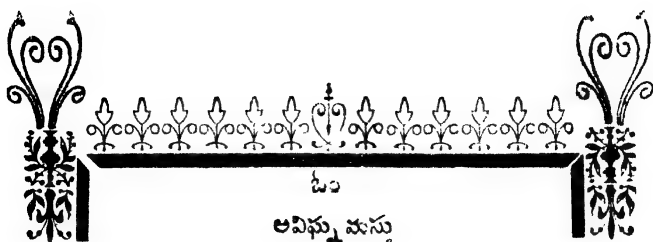
భాను—వాళా! నాకేమో భయముగనున్నది కాబోవు మహాయుద్ధమున కీస్వర్ణములు దుర్నిమిత్తములుగఁ దోచుచున్నవి.

దుర్యో—పేయనీ! అట్టిభయమును విడనాడుము కురుపాండవయుద్ధమారంభమైనది విజయలక్ష్మీ మహాయోధులతోఁగూడిన కౌరవులనే వరించునుగాని, అవ్యధాకాఙాలగు నీవానంద భరితాత్మవై యుండుము

అసి బుధము 4

(నిష్క్రమించును)

శ్రీ కృష్ణ రాయ భారము

షష్ఠాంకము

[నాథమరంగము]

దుర్యోధను—మహాయోధులారా! శ్రీకృష్ణరాయభార నిరాకరణమువలన
పాండవులు నంగ్రామారంభులై, సేనావరివృత్తులై యురుదెం
చుచున్నారని చారువలనఁ దెలిసికొంటిని—కావున మనము
కూడ యుద్ధారంభమును ఆపవలయుగాదా!

సీ॥ అరిభయంకరుడు ద్రోణాచార్యుడును రణ
తాహలంఘలుడు రాధాసుతుడు
శరత్త్వపేది యశ్వధామయును భూరి
బాహువిలాసుండు బాహ్మికుండు
శౌర్యవైభవశాలి శత్రుండుధైర్య సం
వన్నిధిగృహుడును బ్రకటశక్తి
సారదుర్జయమూర్తి భూరిశ్రవుండును
దిరోపిజ్వలుండు గాంధారవతియు

గీ॥ నుగ్రికేజుండుగృతవర్మయును వృతాప
భునుడు గాంధోజును బరాక్రమధనుండు

సింధురాజును బతులుగాజే మఁగోరి

కొనఁగఁదగు వారలకుదు ? యోహిణులకు॥

ఓయోధాగ్రసరులారా! మిమ్మువడునొక డయోహిణులకును నాయు

కునిగాజేయుచున్నాను మీసహాయమువై మీశ్చార్యసాహగ

వృతావములవై నే జయ సాధారణదీ యున్నది మీఁక నే?

మివిశేషముగాఁదెచ్చవాడను? (భీష్మునుద్దేశించి) పితామహ

చ! నెఱిబడియాజి నిమొలలునరవుగూడి తగఁజరింప నిం

దరమననొక్కఁడై చఁకతప్పుఁగదా బహుదేశవాసులం

దరొకటిసేయుచో వెరవుదప్పక బెల్లుటయెల్లగల్గు

సితైటఁగొక చాలువానిబలుతీర్పునఁగాక పాసంగ నేర్చునే

అదియనుగాక—

ఆ! అమర సేనలునుదండవత్తులై

నేరకునికైనా కు మారు మొగము

గానొనర్పవలసఁగా దె సమస్తసే

నలను నీవయరసి నడుకవలయ॥

శాపుస నోహమాత్మ!

గీ॥ సర్వసేనాధిపత్యము నిర్వహించి

నీవుదక్క నిందొక్కరు నీవయరసి

చెప్పుమాకలఁజేసి రక్షింపుమమ్ము

బూనికట్టంబుదాల్చును పొడిచిగెలుము

భీష్మ—గాంధారియే!

గీ॥ మీరఁబాండుసుతులు నారయనాకొక్క

రూపకార్యమున్న రూపువలుక

వలయుఁగయ్యమైన వత్తుమీలోన నా

యొనికి చందమునకు నుచితమిదియ॥

నాకొక సంశయమున్నది అదిసీనగాని నేను సంగరభూమి! రానో
వను.

గీ మున్నకర్మయొడె చిన్నొండెకయ్యంబు

నేయబనుపుమిట్లు నేయవ డె

వైకంగాని సకలసే నివర్త్యంబు

బూరనేరణానా భూరతయ

కర్మడు—సుయోధన! ఈనడుము కీకేమియు నాలోచింపవగత్య
ములేదు.

క॥ ఇప్పుడు క్రొత్తగ్గరిం

జెప్పంగానేలదున్న చెప్పితిగాడె

యెప్పుడు భీష్ముడవన నే

సభ్యుడొక మృనాదంబు సభలోనక

దుర్యో—పితామహ! నీది న్యోగదా!

భీష్ము—సరే ఇప్పుడు నైమిషాశ్రమము పురానుటకగీ

కరించినాను—

దుర్యో—ధన్యుడవ అనుగ్రహింపబడితివి

ద్వితీయరంగము

బలరాముడు పాండవులు—కృష్ణుడు ప్రవేశింతురు

బలరా—యధిష్టితా, పాండవ కారవలును ముగ్ధులగుడనంగ్రామము

యెటులే నిశ్చయించురా? దలనిచున్నప్పుడు జరుగవం

దుల కెంతయు జాతించుచున్నాను

గీ! ఇచ్చిదానికినోర్వక యెవడేని

గృష్ణుతోడ జెప్పితి గిదిసియిందె

రంగువారికిఁదగఁజెప్పివంగఁబు

సేయఁచుని యెంతఁజెప్పినఁ చేయఁడయ్యె

అక్కటా ఇట్లుజరుగునని యెన్నడును దలంపనైతిని. ఇరువత్తుములవా

డను నాకు గావలసినవచ్చుదా!

డి! కావునవీరికిన్ జయము గల్గుటసత్సయ మ్మెల్లఁగలం

జావునిజంబువానికి ననంతయమై యిటులండవీని నె

ట్లెవినఁజూడనేర్తుఁ దగనింతప్రవీణుల నేనచేసితిం

జావె సుయోధనుం బవనసూనుని నొఁవారుఁజంపజూతునే?

ననీరణంబు చూడఁజాల. తీర్థయాత్రలఁజేయుదును పోయివత్తును

[ఃప్రసరించును]

గీతము

శ్రీతీర్థరంగము

భీష్ముఁడు దుర్యోధనుఁడు

ప్రవేశింతురు

దుర్యోధ--పితామహా! మనస్థైర్యముగాని అతిరథమహారథాదుల నిరూ
పింపుమా?

భీష్మ--సుయోధా!

నీ! నీవతిరథుఁడవు నీతమ్ములందరు

నయధక్రేతులు న సరమునకుఁ

బరునవీరులు పాంచాలసేన ని

జ్జింతురు నను నేన చెప్పితింక

నేర నాయేడైర మీరెరుంగుదురు భో

జాగ్రత్తవర్తన యతిరథుండు

ఆ! వానుదేవులోడి యీనువాడల్లుర

విడిచెనిన్నుఁగూడి విక్రమమునఁ

జేరుకొనఁగఁబాలు భూశ్రీపుండరి

రథుల మొదలియనికి రక్కనుండు,

గీ! అతిరథోత్తముఁ డివ్వీటియందుమేటి

కృపుఁడురనమొపు వాటించిగెలుచుఁజిచ్చుఁ

గాని నాలుగు దెరఁగులసేనలకును

డివియఁడించుకయును సరజేవముఖ్యుఁ

అనుగో చూచితివా!

మ॥వరడివ్యాప్తివిదుండు బాహుఘ్నఁడశ్వాధ్ధామ గాఁడివితో

బురుడింపందగువాఁడు వీనికెన యాభూలోకసంచారు లె

వ్వరు లేరీతఁడు బ్రాహ్మణుఁడైన భావంబూసగానోర్వ మిం

దరమూహింపఁగ వేదకా సిజముచందంబయ్యెడుంబోరులకా!

కర్ణవరాకృతి రహస్యమొగులదు జమీ. వినుము.

సీ! నీకుఁబ్రేగ్గడయును నెయ్యింపుఁ జెలియునె

కయ్యంబునకు నెవుడు కాలుద్రవ్యుఁ

బాండుపుత్తులలోడి వగకున్నెసకొల్పుఁ

గొలుపునకజ్జలువలుకునట్టి

రాభాసుతుండర్థ రథుండుగుండఁబములుఁ

గవచంబుబోవుట కారణముగ

బీరువారినివాఁడు వీరఁడికృత బెన్ద

కరశురాముండు కాకమునభీతి

గీ॥ యశ్రువీర్యంబుఁ జెరిచెనట్లుగుటవీఁడు
 పార్థమార్కొని మానంబుఁ బ్రాణములును
 దనకుసొమ్ముగఁ దక్కించుకొనఁగవేమి
 యెల్లవారికి నెంతయుఁ దెల్లమధిప

కర్ణ—ఏమి గాంగేయా! నాలోనిలోపము నీవుకన్గొన్నట్లు సంభాషిం
 చుచున్నాడవు ఇతనిట్టి బీములాడకుము
 రాజరాజ! నుయోధన!

ఉ॥ కర్ణముఁదప్పినయెదురఁ గష్టపుమాటలకేలయోర్తు శీ
 దుజ్జనుఁడైనశాంతన వ్రదోర్బలమేటిది యీతడొక్కడు
 వర్జితుఁడైనసేమి సృపవర్గముఁగుందుట యెంటఁబాయునే
 యజ్ఞనవత్పాతి యితఁడాలముమేకొని చేయఁడుజూహి!
 ముదిమివలన నోటివచ్చినట్లెల్ల మాట్లాడువీరిమాటలు పాటించఁదగినవి
 కావు.

భీష్మ—కర్ణా!

చ॥ముదుకఁడనైననాదు బలముంజలమున్ వివిధాస్త్రశస్త్రసం
 పదయునుబోయి నీగురుభాగ్యపుచే వినుమాజిభూమి నా
 కెదిరినవారు వెక్కేడలనేమయి రోయెఁగూన్ జగంబు నా
 ముదిమియునీకు మారులనముగ వరుసన్ విజయుండెరింగెడఁ
 అదియునుంగాక—

గీ॥ కార్యమునుఖడ్గమును నింతగలుగువీవు
 గలుగఁ జేటువాటిల్లె నిక్కొరవులకు
 దీనిమముఁబోటులెల్లను దీర్చినెట్లు
 సాలెదము మంచిబుటపునక్క నగుము

దుర్యోధ—ఏతామహా! అగరాజ! మీరిరువురు నిట్లు పరస్పర వివాద
 మునకు గడంగి ఏమి సేయవలె? ఇరువురు కేమై రెడ

ఋన మనకు విజయము లభించుసాధనముల సరయవలెగాని
యిటులాడనగునా పితామహ! పాండవులైన తిరథమహారథుల
నిర్ణయింపవే!

భీష్మ—రాజరాజ!

గీ॥ పాండుపుత్రులయు దైవ దండితుల
కలనిజంబేను చెప్పినఁగల్గెమనసు
నొచ్చునీదిత్త మెట్లుగనోమెరుంగ
నాకు నిదియేమివల రిత్తనశమనుంకి

దుర్యో—పితామహ! అట్లనఁజెల్లునా? నాకోరిక చెల్లింపుము—

భీష్మ—అట్లయిన సావధానమతివై ఆలకింపుము.

గీ॥ అతిరథుండు యధిష్ఠిగుండగ్నికల్లుఁ
డాహవంబున నప్రతిహతఁడభీముఁ
డతిరథశ్రేష్ఠుఁ డతనిమహాబలంబ
మానుషము విక్రమంబసమాన మధిప!

మ॥ నరుడీమానమువాడనంగవశ మే నాకంతవారెందు నె
వ్వరు లేరింకనుబుట్టరావులికి దుర్వారోద్యంముండైన యీ
వారియందోడటి యేమిచెప్పదు నతలదాసీనలంగాను నొ
క్కరుఁడుంగీటడఁగించు నీబలములఁ గాంఠీవదుర్దాంతుడై
శ్రింకనువారిలోని యతిరథమహారథుల నిరూపింతు నాకర్షింపుము—

సీ॥ ద్రౌపదీయులు మహారథు లేవురునువారి

తరమ యుత్తరుఁడును ధరణినాథ
యతిరథవర్మఁడయ్యభిమన్యుఁ డర్జున
వాసుదేవుల కెనవచ్చువాఁడు
లఘుచిత్రములు నేర్పు లాపునుతాల్మియు
గతఁడు తల్గుబాటులేలఁచుచుండు

గావునఁబెడిదంబుగాఁబోరుసాత్వకి

యతిఁ ధోత్రముఁడు శౌర్యాన్వితుండు

గీ! పాండవస్నేహపక్షుఁడై యుండుఁగాన

యఱుకమనఁమీదఁబెద్దయఁ గలిగి పెనఁగు

వీరలిరువురుఁబతునని వాదనమర

వరులనొప్పింతు రీయోధవరాలనల్ల!

ఎంతమందిమహాయోధులుపాండవస్త్రైశ్యంబులందున్ననన్నెదిరింపలేరు

నుమీ కాని—

క! పాండవుల దిక్కువీరుల

ఖండితబలుతైన వా మొగంబుఁబడి యు

ద్దండతమావగలేరు శి

ఖండినివొక్కరునిఁజంపఁగాని తుమాకా!

(విష్కామణి)

చతురంగము

కృష్ణార్జునులు ప్రవేశింతురు

అర్జు—బావా! వాసుదేవా!

గీ! కారవులలోన నిష్పడవ్వారితోడ

సనిఁగడఁగుదునో చూచికొనఁగవలయు

సరదముల్లస యుభయనైవ్యములనడిమి

శేరికటుతోవకానిచ్చి నిలుపుమచట!

(కొరవనైన్యంబువంకజూచి. విషాదమునూచించుముఖముతో) కావా!
దుర్మదాంధుడైన దుర్యోధనుడుకదా యీజహానంగామి
మునకు కారణభూతుడు? అక్కటా!

చ॥ సరసిజనాభ బంధుజన సంతరిగయ్యవునేలఁ జూడఁగో
విరవిరఁబోయి మేనునిడు వెంట్రుకలెట్టుచుఁ గంపమొందెజే
నిరతముగాదు గాండివమునిల్వఁగ నోర్వవుగాళ్ళునేను ని
ష్ఠురతకుఁ జాలనొల్ల నొకడుగ మహియేలుటయేటిసౌఖ్యమల

మటియును

ఉ॥ లాశలమామూలసుతులఁ దండ్రలదమ్ముఁ సన్నలఁగురు
వ్రాతము శిష్టకోటి సఖివర్గముఁ దుచ్చజనాదురూపదు
ర్నీతివధించియే బడయునెత్తుటఁ దోగినరాజ్యభోగముల
ప్రీతియొనర్చునే యశము వెల్లడఁగూర్చిన తెంపానర్చునె?

కృష్ణా! నాకు కాలేతులాడకున్నవి.

చ॥ అకటనితాంతలో భముననావలఁ చాటిలకీడుగానఁజూ
లకదృతరాష్ట్రజూనులుకలక్షయమయ్యెడు దానికోర్చిపో
రికిఁదెగివచ్చి రస్కలఁచరెండు నెఱింగెడు నీవునేనుదీ
నికిఁ జొరనేలువీరినిటు నిర్దయఁ జంపిననేమి యయ్యెడుక-

కృష్ణ — ఏమిదియర్జునా! రణభూమికరుదెంచి యిట్లుబంధునాశనమగు
నని, రక్తపాతకజగువని విచారించనగునా? చాలుచాలు!

అర్జు — బావా!

సీ॥ అక్కట పూజార్తులగు దోణభీష్ముల
సమ్ముల నొప్పింపనగునె చెవుమి
జూనుకలఁజెంపుట మిగవాడిగాదుభీ
తాశనంబైన సత్యంతసుఖము

కడఁగి యెవ్వరిఁజంపఁగాఁ బెద్దబ్రదుకయ్యు
 నూహింపబోదుకుఁ గావండునాకు
 వినుమట్టిభృతరాష్ట్ర తనయులుగారెయ్యి
 యొడ్డిన మొనలలో నున్నవార

గీ॥ లింగ్రియములనెల్ల నిపురంగఁజేయుచు
 నడరుశోకవహ్ని యాటనేర
 దింద్రీవదవినేర నేనియఁగావున
 భండనంబు నేయకుండువాడ.

కృష్ణ—పైయెద్దన! వెరియెద్దన!

చ॥ వగవఁగ నేనియఁదగని వారికినై హృదయంబుగండఁగా
 వగఁబెదుబుద్ధిహూటలును వావినాడెదు నీపువంశితుల
 వగతురెయన్నవారికి నవశ్యవిధేయతఁ జన్నవారికిం
 దెగువగల్గెఁ జిత్తముప్రదీప్తవివేక మయత్వమొందినన్.
 గీ॥ ఇట్టులడుగుఁటఁజేసి యెవ్వరిదెనకు శో
 కంబుఁబొందఁ గారణంబులేదు
 బీవుఁడెల్లభంగిఁ జెడియెడువాఁడుగా
 దలఁచి తేని వగవలదుమున్న॥

నమరరహస్యంబు నెఱిగింతునాకర్ణింపుము

క॥ సమలంబురాజులకును

త్తమకర్ణంబిదియపావృతస్వర్గగావ్య
 రమునుమ్ము లెమ్ముదగఁగ

య్యముసేయుము దీనికేల యనుమానింపకో!

ఇదిగో చూడుము నావిశ్వరూపము జూపింతును

అట్లు—[విశ్వరూపముచూచి]

బీ! దేవనీదగు దివ్య దేహంబునందు ను

రాసురగంధర్వ లాదిగాఁగఁ

గలదేవయోనులుఁ గమలాననుండును

సచరాచరంబైన జగమునాకు

దోఁచె యెగుంబలు దోర్దండములును బా

దములుఁగన్నులు ననేకములుగంటి

మకుటాదిభూషణ నికరంబుఁజక్కగ

దాద్యాయుధములు మాల్యాంబరములుఁ

గీ. బెత్తుగానవచ్చె నక్కజ మైయిది

నడుముమొదలు దుదియనంగ రాదు

తేజతప్రమేయ దేవ్యమానసి

వైకృతిచుహిను దుర్నిరీక్ష్యచుయ్యె!

గీ. అంబుపవమాన సూర్యచంద్రావలాది

వివిధతత్త్వంబులును నీవవిశ్వలోక

సంప్రవర్తన కరుడవు శాశ్వతుండ

వచ్చుతుండవు వుండరీకాక్ష! నీవు!

కృష్ణ—అర్జునా! సైర్యము వహింపుము రణభూమికరుడెంది నిరుత్సా

హంబు చెందనగునా? లెమ్ము.

అర్జు—బావా! పానుదేవా!

ఉ. మోహతమంబువాసెఁ దుడిచుట్టనినీడు వ్రసల్లివీతనం

దేహుండనైతి గావరీధీప మహాకృతిఁ గాంచిబోధనం

న్నాహని రామయస్థిరమనస్థితిఁ బొందితిసర్వలోక ని

ర్వాహని నోదనీవినుల వాక్యముచొప్పున నెల్లజేసెదన్.

అదియేమి? అగ్గివాడు ధర్మరాజును పాదచారియెవోపుచున్నాడు

కృష్ణ — ఆశ్చర్యపడకుము ఆరని పనుసరించి యుండము ఆతడు భీ
ష్మచార్యకడఁ జొవుచున్నట్లున్నది పితౄమహర్షి సమ్మతి
కైకొనక రణమొనంగ బూనుట య క్తముకాదని యుద్ధిష్ఠిరు
డు తలంచియుండనోవును

ధర్మ — (భీష్మని సమీపించి పాదములకు మ్రొక్కి)
గీ॥ అనఘ! నీకెదిర్చియిసేయువాడనై
మున్న నుజ్జగోనఁగ నిమ్నఁగాన
నెమ్మివచ్చినాడ నీచేతదీవన
వడసిచనిననేను బగఁజెలుతు॥

భీష్మ — ధర్మరాజ!

ఉ॥ చుట్టఁజీకంబున్ మనసు సొచ్చినమంగరఁగించివేసినఁ
దిట్టతనంబువో విడిచితిచ్చిఁబంబు కడంకదక్కినేఁ
బట్టినయా . ధంబు వెడఁబొసినఁ గానివధింపజోలది
ట్టిటనకేఁగు మిత్పరుస యింతక కాలము గాదుదానికీన్.

ధర్మ — మహాత్మా! నీపురణంబున నున్నంత కాలము మాకువిషయముల
భించుట కల్!

భీష్మ — కొంతవరకు యుద్ధము జరుగనిమ్మా.

గీ॥ ఇట్టివానిఁగనన్న మీరెరిఁగియచటి
కిందరునువచ్చి యక్కటాయిట్టులఁగ
మీకుఁబ్రయమైన కార్యముమొనఁగి
గనుటకంటె సుకృతంబు గలదెనాకు॥

ధర్మ — ఉ॥ చిచ్చరకన్న మూసికొని చేతిత్రోకులముదాఁచిలీలమై
వచ్చినరుద్రచండమునవ్రాతాదు వీవనిలోననోర్వఁగా
వచ్చున నిన్ను నెట్టిమగవారికి నీకృతనాశ్రయింపఁగా
వచ్చితిమెవ్వఁడన్ గెలువవచ్చు మహాత్మా యెరుంగజెప్పవే॥

భీష్మ—మీరు నిశ్చింతలై సంగ్రామమునఁగింపుడు నన్ను భరియింప
మారు కలిసికొనుడు

(భగ్గరాజ నిష్క్రమించును)

శ్రీకృష్ణార్జునులు ప్రవేశింతురు

అర్జు—

మ మనసేవంగలంగంగ జేయుచునుదిన్ మంచానీసందనుం
డున సుంతకొనకున్న నాఁడెరియటో వంబదంగించెదన్
నిన్ను మెప్పించెదఁజూడు భేచరులున్ వర్ణింపగా నిజ్ఞంభించెదన్
దనుజభ్రంసి రథంబునేతగవు ముద్యద్విక్రమపడియన్.

కృష్ణ—అర్జునా! చూడుము! నీవనినట్లే భీష్ముఁడెట్లు శౌర్యమూర్తి
యై వ్రతాశించుచున్నాఁడో నీయిచ్చనచ్చిన చొప్పున రథము
నడపెదను.

చ! గజవిజలేక య బృకయఁబడిత శౌర్యము నత్రువీర్యముగా
భుజబ ముం బొడవడ భూరివరాక్రమ శాలిభీష్మున
క్కునిముగఁదాటియ దైన కంపితులై నడతెంచుకల్యణం
భుజకురురాజులచ్చెరువు పాటుభయంబురు బొందజేయమి.
(రథమునడుచును)

రంగము

ప్రవేశము శ్రీకృష్ణుడు భీష్ముడు అర్జునుడును.

కృష్ణ—అర్జునా!

ఉ! శాంతివ్రంశకే బలసంతసిన నృప శౌర్యపాదు

ద్ధాంత కరాక్రిమస్ఫురణదాఁకి; సముజ్వలశారపాఠక

క్రాంతవశీతః ర్మథిత కంపిత వా తితమూర్తిః శేషియ
 త్యోతరయంబు సం దళరథంబుగతుల్ మెరయంబ్రదీప్తః
 ఏమిఅబ్బవా! అట్లులేల్లజోయి చూచుచున్నావా? నేనెప్పిసదంతయు
 వ్యగ్రమాయెన్నా? ఓసై వ్యాదతులార! నావలుకు లాకర్ణింపు
 డు! ప్రాణములవై నానలవారందగు నింటికిఁజొండు నేనొ
 క్కడనే మీరందఱను జేయవలసినపని జేసి, పంక్రమసమా
 ప్తిఁగావించుక-నావృత్తిజ్ఞ నాలకింపుఁడు.

శా॥ గంగానంజను. గూల్చి; ద్రోణుల సకలచేకారవ్య ఏ
 రాంగమ్ముల్ నురుమాడి తత్ప్రబలసైన్యంబెల్ల మాయించియి
 త్తుంగంతేయల కెన్నుహీనలయ నా దుర్దొంతచంచద్యుతా
 సం సూర్పిర తఃస్త్రినిగ్రు విక్రమకళాసంక్ష్మవశోన్మోహితై!

ఓరుదర్శన చక్రమా! రమ్మమ్మ!

అబ్బ — ఏమివాసు దేవా! ఉగ్రమూర్తివైపోయి సుదర్శనము నావ్యా
 పించితివి? అశ్వర్థము యోధమున నాయుధము చూట్టననివలికి
 యిప్పుడిట్లానరింప నగునా?

ఉ॥ కోపముసంహరింపు యదుకుంజర పాంశవోటికెల్లయ

దేవపుగావేనీవిటు ధీరతఁబూనికె దప్పవంబ్రతి

జ్ఞానరుదైన ధర్మసుతు శౌర్యము ధైర్యము బాహువీర్యముగా
 రూపతి పోకగాదె యనురూపమె నీకిది లోకరాయకా!

మరియును వాసుదేవా!

చ॥ ఇటుదగుయ్య కృత్య - శమియింపుముసాత్రికి, జనాపితవింకట

కటతేని నీదగుసహాయతఁ గొంపనేనగూపుచూ

పుట యవవేలనాకఁబొల్లుగఁ జేయుటనీకుఁ బాడియే

కటకటరావరాత్రిము గానిగఁ జక్రముచేతనంటినే!

కృష్ణ—అట్టనా! రణారంభమున నాడినమాటలన్నియు నేమైనవి? ఏ మైనను రణముమానట నాయుద్దేశముకాదు!

అర్జు—నానుదేవా! శాస్త్రపార్థనమాలకింపుము!

ఉ! కయ్యము సేయ శనని యకల్మషబుద్ధిఁ బ్రతిజ్ఞచేసిని
వియ్యడఁదప్పితేని జగమేయకునిచుక నేవుపోయలకా
డయ్యటదప్పెనావయ్యఁ గడంగినభీష్ముని పాటుసూతురా
వయ్య! రథబుమిఁది టుల్కాశ్రేణ మానము వీటఁబుత్తురే॥

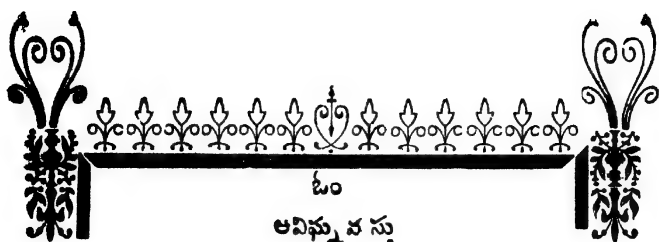
కృష్ణ—అట్టనా! భీష్ముఁడు సామాన్యఁడనుకొంటివా యేమి? లేక ఏ తామహుఁడని గౌరవభావమున నూరకొనుచుంటివా?

అర్జు—యదుకులగ్రాణి! ధనుర్విద్యా పారంగతుఁడగు పితామహునికే నెట్లును సరి కాజాలను.

కృష్ణ—భీష్ముఁడు జీనించి యున్నంతదయక మీకెట్లును విజయములభిం వదు యధిష్ఠిగు నారాధకడకు. బాపి కార్యలోచన మొనరింప వలయును లేకున్నచు టఁదక్కదు. చూలతివా యుద్ధమారంభమైన మూడుదినములలో భీష్ముని శౌర్యాన్ని కెందరింభనమై మ్రగ్గిపోయినారో రమ్మ యధిష్ఠిగుకడకరుగుదము.

(నిష్క్రమణ)

శ్రీ కృష్ణ రాయ భారము

నవ్వుమాంకము

కృష్ణమరంతము ప్రవేశము

ధర్మరాజులు భీష్ముడు కృష్ణుడు

భీష్ము—యథిష్ఠిరా! రమ్మ! కూర్చుండుము నారాకకు హేతు
వెయ్యి?

ధర్మ—పితామహ! ఏమనిచెప్పవాడను? నీకురాకమానలమున మా
సైన్యము భిక్షిభూతమై బోవుచున్నది మాయండు గృహగలి
గినవాడై విజయము లభించునాథము నెరిగింపవే?

భీష్ము—నేనుండగా మీకుజయము లభించుటకల్ల. ఐనను మీరందరు
వచ్చి యాడుగుతున్నందున ననౌకరహస్యము దెలిపెదనాకర్ణిం
పుము నేనుయుద్ధము చేయకురడుమాగ్గిమిది పుట్టినప్పుడు లేక
నడుమ దైవంబిచ్చిన పురుషత్వము గలవానితో నేనుకయ్య

ముచేయను అట్టివాఁడు శిఖండి అతని రథంబుననిడుకొననెన్ని
ద్విప నేనని నేనుశోచును అప్పుడు భార్యరాష్ట్రంబునుమీరు
ఁగొంచుట సుకరమగును మీను మేలగువా పోయి ఁదు.

ధర్మ—పితామహా! అనుగ్రహించు బడితిని పోయివత్తును నెలవిమ్ము

(నిష్క్రమణ)

ద్వితీయరంగము

ప్రవేశము కృష్ణార్జునులు

అర్జు—బావా! పితామహుని సంగమరంగమున నెదిరింపనాకుఁ
జేయియాడకున్నది ఏమందువా?

ఉ॥ అక్కట లెండిలేని పమునెమ్మొయ్యెబ్రేదిన తాతసిమ్మొయిం
ద్రొక్కొనఁ గాదతండు సమదీర్ఘభుజాబలశౌర్యశాలియై
యిక్కడి సేనఁజక్కడదెసినయుఁ జాతునకాకధర్మకుం
డక్కట శౌర్యజాతుడనె ధర్మజతమ్ములు క్రూరకర్ములే.

కృష్ణ—అట్లయినచో నీసంగరమేల? వసభూముల ప్రకాంతాత్ములై
చరించుట మేలగుఁగాడే

ఉ॥ క్రూరతిరోర్పియించుకయు రోయక మైకొనియెల్లభంగులనీ
మైదులఁజంపిభూప్రజకు వర్జనముంగలించిపాడిమైఁ

గోరరిగొంచు సదవ్యయముగోయొనర్చుట రాజభర్తా చి
స్తారముగాబలారికివచ్చుతి సెక్కుట యద్రసిద్ధమే॥

అదియునుగాకమున్నెమని కల్కితివోబకసారి యోదించుము రణరంగ
మున నిట్లానరింతు నట్లానరింతునని బీరములు వల్కులేదా?

చ॥ అనిమొసనోర్తుభీష్మునని యాడిననీదగుపూనిక్కిలోకమె
ల్లనువినియుండగా నిటుచలంబెడలం జవదెట్టులైనఁ జం
కున తగురాజభర్తాపరిపాలన గాకిడికూర్చకర్మమే
నినువిధివంచె శాతనవునిందెగటార్చుఁగ వేయు నేటికిన్ !

అదియునుగాక అర్జునా!

ఉ॥ నీవొక్కరుండుడక్కఁగ సహింద్య పరాక్రమశాలిభీష్మునిం
జావఁగనేయ నెవ్వఁడునుజాలఁడు నీతలఁవెన్నిభంగులకా
దైవముచూపువోలెఁ దుదిజఁకు నెయ్యవిధమిట్టుండగాఁ
ద్రోవఁగవచ్చునేయెటులుద్రోవినఁ జోవదుచూచియుండుమీ

కావున ఓక్కటేనికృత్యము భీష్మాచార్యుఁ డత్రుపశ్యానమొన
ర్పవలె— మనకువిజయము లభింపవలె. మరొందుజరుగకాదు
కావున రణంబునకాయితుంటివుగమ్మా

అట్ల—బ్రాహ్మ! కానిమ్మా నీ యాజ్ఞచొప్పున భీష్మునెదిరింతును విజయం
బుంగొంతును.

ద్వితీయరంగము

ప్రవేశము దుర్యోధనుడు కర్ణుడు కృపాచార్యుడు
మున్నగువారు

దుర్యోధ—ఆశ్వులూ! పితామహుడు గతించినందున సైన్యవిభవమం
తయు సంతరించినది మనము సైన్యాధ్యక్షుగ నొకరిని నిర్ణ
యింపవలయుఁగా!

కం॥ సేనాపతిత్వమునకుఁ

బూర్తి యొక్కడ నడువకున్న బొడవడఁగ జెయ్య

సేనయనిఁగర్హ ధార వి

హీనంబగుకలముజలధి నెడవినభంగి

కర్ణు — రాజరాజ! ఎవ్వనిర్ణయింపవలయు నో కొఱలు సెప్పవలయు
నా? నీసేనాధులెల్లరు శౌర్యసాహసపరాక్రమ విక్రమా
హేతులుకావే?

సీ॥ అధికనీయోధులయందు సేనాపతి

త్వమునకుఁ జాలనివారుఁగలరె

యందరు నయవిక్రమాదిగణులు

మాననీయులయట్లులైననెల్ల

వారిముఖ్యులజేయ వచ్చునెయొక్కరుఁ

నైకొన్న మత్సరగ్రస్తబుద్ధి

నన్యులువివరీతులై కలఁగకయుండు

వాహగావలయు నెవ్వఁడు దోషి

గీ॥ డనినగాదన రాతండ యన్యుఁజాధి

పత్వమునకు నాచార్యుండు బ్రాహ్మణుండు

విధరణకోవిదుడువయోవృద్ధుఁ డధిక

బలుఁడు శూరుఁడుగట్టుము వట్టవత్తిని!

దుర్యో - (ద్రోణునిసమీపించి) వహత్యా! ద్రోణాచార్య!

ఉ॥ ప్రాయముకల్పింకొటన భవ్యభృతీన్ మహనీయశీలతఁ

నాయకసంపదంబటు భూజావిభవంబున గార్యతంత్ర శి

త్రాయతబుద్ధివృద్ధుడవుగావె ధరా సురవర్యమున్ను గాం

గేయుఁడుచూ కునెల్ల నెరిగింపఁడ నీదు మహానుభావమున్!

గాంగేయునిరణము మనకెంతయు సప్తముగల్గించినది ఈమహారణంబున

తాంతఃపుని దరువాత సైన్యాధిపత్యమూని విజయము గల్గించు

టకు నీరతక్క అత్యంతము సమర్థులకారు కాన నాయండుద

యయున్, సేవాభివ్యమువహించి నాకానందముఁగలిగించవే

డదను.

ద్రోణా—రాజరాజ! నీమనున కద బాలుడునా?

ఉ॥ వేదములంద దుగము వింతలగానొకొంతశీర్షుడై

ర్యాది గుణంబు లెండుగలనైనను నింతటివానిఁగాఁగన

త్యాదరవృత్తిమీరు విజయాశసను గొని యాటఁజేసియోఁ

గొదనకీర్త్యు కొంటింపగఁ గారవనాథుని కోర్కెతీర్చగాఁ

అదియునుం గాక

తా! భవ్యంబైన బలాధిపత్యముననుం బట్టంల్ గటుండున

న్నవ్యాకీర్ణ గజాదియై మెఱయునైన్యశ్రేణిఁ బావించికొ

రద్యోత్సాహముఁ బెందిమార్కొనిన వీరప్రాతముంద్రాంచిన

దివ్యాస్త్రంబులఁ బుచ్చిపాండవులదీప్తిన్ మాయఁజేయించెదన్

దుర్యోధనా! భీష్ముని యనంతరము సకలసైన్యాధ్యక్షునిగఁ జేసినంకు

లకే నొంతయు ముద్దుబుదిగిని ఏదైన వరము నిచ్చెదను కోరు

కొనుము.

దుర్యోధ—బారద్యాప! గురువశేణ్య!

క! వరమిచ్చిదేనిఁ గోరెదఁ

బరమహితమధర్మపుత్రుఁ బాణముతోడన్

దురమునఁబట్టి భుజాభీ

కర! కొనిరావలయు వత్సకాశంబునకుఁ.

ద్రోణ—ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము ఏమిసుయోధన! ధర్మజానిగాని మ

రేరైననఁగాని విధించుమని కోరుకొనవలయును ఏమి? ఆరనిం

బట్టి లెచ్చినపిదప జయోపేతుఁడననిపించుకొని పాండవులకు

రాజ్యము నందగ్ధభాగ మొసంగదువా?

దుర్యోధ—ఆచార్యోత్తమ! నాకోర్కెఁగ్రమకుఁ బలువకుండ నుండగల

వా? వినుఁడు

సీ॥ ఆధర్మసూక్ష్మం గయ్యంబునఁ జ పినఁ

గోపించి గాంధీరుబలంబు

నమయించుమనమోపి సర్వపాండవులను

జంపితిమేనఁ బ్రచండచక్ర

ధారఁ గారవకోటి కలవేటిరాజ్యంబు

గోవిందుడీకొన్న గొంతికయిన

గానయధిపతిఁ గాయంబునొంపక

లెచ్చిజూపంబాడు తెఱగొనర్చి

గీ॥ మగుడనడవికి నడిచినఁదగిలియరని

తోడఁదమ్ములఁ బోనంతతోనయెల్ల

దొనఁగు మాలునప్పరిహర దోర్విభూతిఁ

బెద్దకాలమేనేలుదు వృద్ధియెల్ల!

ద్రోణ—(తనలో) ఔరా! ఏమిచేసినా రము (ప్రకాశముగా)

నుయోధన! నీయభిప్రాయము తెల్ల మైనది నామాట నాల
కింపుము

చ॥ నరుడెడసాచ్చినవి వినునాకది దుష్కరమేనొకండనే
సురగణమైనవేలిగొని చూపగజాలరు వాడులేనిచోఁ
దిరమయిపోరనిల్చిన యధిష్ఠిరు ద్రావదిపుట్టింటివే
వురు వెరగందిచూడ నలపుంజలముంజెడఁ బట్టితెచ్చెదన్॥

దుర్యో—న జన్మ సాఫల్యము గావించినది గురువ్రతిన మెల్లడలఁ జా
టిపింపుమని సేనాపతితో జెప్పుము

తృతీయఁగఁగము

కృవేళము ధర్మరాజు అర్జునుడు

ధర్మ—చారులవలన ద్రోణాచార్యుని వ్రోజ్జనాలకించిన బాదిగ నాచి
తము ముతలపాటుచెందియున్నది అర్జునా!

ఆ॥ గురునివ్రతినవింటె వెరవు లావున

జేసిదీని బొంకుసేయముయు

నెరుంగునతడు నినునెడివెట్టివలికిన

వాడుగాన చెప్పవలసెనీకు

కం॥ నాయున్నచోట నెప్పుడూ

బాయకకనుగలిగి నిలిచి ధండనముదగం

జేయంగవలయు నక్కరు

నాయకుకోరిక ఫలంబునకు విముఖముగాన్

అర్జు—అమ్మా! అధైర్యపడవలదు నేను పాణిమలతోనుడగా దో?
నాచార్యుడతాడు, సదానాథుడగుదెంచినను నిన్ను బంధించ
జాలరు

చ! అలవియెరుంగ కిమ్మెయిదురాశి దలంచరిగిక భావ్యరా
ప్రులు ప్రజగంబులుంగొని పడున్పురంబునుదెంచిలేనియ
బలవదరాతి పుంజమదభంజన నీవభంగ వత్తనీ
యల శకలంబులై చెడదెయింకదె వానింగిగూలదే

కావున అన్నా భయపడకుము నిన్నెవరును తుదకు సమీపింకజాల
రు అవిగో భవేమిధాన్యములు మిన్నకుదున్నవి ప్రాహా
నైనికలార! శత్రువుల మరుమాడుడు ద్రువదనందనా! నీవు
గూడ భీతచేతస్కులై యున్నయన్నగారికడ నుండుము

ధర్మ—పాథా! ద్రావదనందనుడు నాకడనుండును సంశయకులు మ
నసైన్యముల జీల్చి, చెండాడుచున్నారు నీవేగి వారిగర్వము
ర్వమునరించిరమ్ము

అర్జు—తమ మాజ్ఞ బనుడై మెలంగుదును, సెలవిండు

[నిష్క్రమించును]

చతురంగము

ప్రవేశము పాండవులు అభిమన్యుడు

ధర్మ—అనుజాలార! ద్రోణాచార్యుడు సైన్యాధిపత్యము వహించినజా
రిగ మనసైన్యమున ప్రతిపాత విక్రమంబునజీల్చి చెండాడుడు

న్నాడు రణస్థలి నందుఁ జూచినదానెయై వెలుగొందుచున్నాడు
 జేదారఁడు బద్ధావ్యూహమును బన్నినాడట అయ్యది మనకె
 ల్లరకు దుర్భేద్యము ఈచక్రవ్యూహభేదోపాయము నెరింగియున్న
 యదుకులోత్తంసుఁడుగాని, యర్జునుఁడుగాని ఇంతవరకురాఁజ్గి
 కర్తవ్య విమూఁడుడనై యున్నాడను కర్తవ్యము నెరింగించి నా
 హృదయము నాకృమించు కొనియున్న విషాదమును జూగొ
 ట్టఁడు—

భీము—కద్యవ్యూహ భేదమోపాయముత్సాహశోర్యోద్దిపితుండగుచున
 సాధద్యుని కొక్కనికేదెలియును

అభి—తండ్రులారా! నేనాజేపించు తెరంగెరింగి యుంటిఁగాని తిరిగివ
 చ్చు విధానంబెరుంగను

భర్మ—నాయనా! కిరీటనఁదన!

॥ తెరపిఁగొని నీవుసాద్విఁఁ

విరుఁదనచోచ్చదము రిపులుపెల్లగిలగ నం

దరమును మాడియెంతయు

నురువట్టివనంబుదీని నొసఁగుముపుత్రా!

భీము—నాయనా! అభియ్య! వ్యూహమునఁబ్రవేశించు తెఱగొనర్పివ
 చో నుదీయదాద దండములో శత్రువులఁ జిడుకగొట్టుదును

అభి—నాయనా!

చ! ననుననుకీచకొంతక మనంబునద్రోణుఁడు మెచ్చఁజొచ్చి య

మొనఁగలగింపకొట్టుకాదు ముఖ్యుఁడు భర్మసుతుండు గావించి

చిన ఇతనంబునిష్పలము నేయుదునే నరుఁడు సుభద్రయుం

డనయనిఁగాంచి సంతపముదాఁచి సంతయురిప్తబుత్తునే

నుజేయును

చ! ఇదియొకపిన్నవాడదరి యెక్కుడమూఁకలగ్గిందు దోలెడుం
గదువులవెల్పుగోపకునికై వడినంచు జనులోన తింపఁజే
సెదవిని మాఁకప్రీతివీరిల్లఁగఁ దండ్రులు సంతసిల్ల బ
ట్టిదుండగు కారవేందునకు డెప్పురమయ్యెడు భంగిచేర్చదగ్గ
సహ—నాయనా! అభిమన్యువమారా! చతురుండగురుండు సీతండ్రి
యర్జునుడు సంశ్లేకులపై కేగుటఁజూచియే యిట్లానర్చినాడు
రణరంగమున నీవనమానశ్శౌర్యపరాక్రమకాల్చివై తెలుఁగొం
దుదువుగాక! సంగ్రామమున శత్రుసేనలోకూడ మహాయోధు
లున్నారు జాగరూకుడనై మెలంగవలయును సుమా!

గీ! బాలుడవుసీవు కుంభజప్రేమాఖిసైన్య
వతులుప్రౌఢులు వెక్కురుబవరమునకుఁ
జొచ్చియెఁగని నీచేతఁజచ్చువారు
గారు బహువిధసమర కిర్కిసులవారు!

అభి—తండ్రిలార! మీరుసన్నాశీర్వాదించి యంపుడు : జయోపేతు
డనై తిరిగివత్తును మీమనఁబులు సంతోషాస్వితముగఁజేయు
దును

ధర్మ—నాయనా! శత్రువులు నిశితబాణములచే నీకుఁబీకాకుఁ గల్గిం
తుగు అటుసిటు చూచుకొనుచుండ వలయును జామా!

అభి—తండ్రిలారా! రణరంగమున కరుగుదును సెలవిండు
అనుబంధము 5

ధర్మ—మూర్ఛి నండ్రులార! మీరునాకిట సాహాయ్యముగ నుండవ
క్కరలేదు. మీరు మరణంబునకుఁబోయి అభిమన్యునకుఁదో
డ్పెడుదు. నేను ద్రాపదీ శిబిరమున కరిగెదను.

భీమ, నకుల, సహదేవ—చిత్తము!

(నిష్క్రమణ)

పంచమరంగము

ప్రవేశము ధర్మరాజు ప్రావది

ప్రావది—నాథా! సిరంతరమందహాస చందికావికసితంబగు తమ
మోమునేఁజేల విన్నదనము నొందియున్నది?

ధర్మ—సతీమాణీ! యెట్టయెదుట దారుణమగు సంగ్రామముజరుగుచుం
డ చిత్తమునకు యెట్టులొదవును? అదియంగాకనే దాచార్యుం
డ పన్నిన స్వప్నాహంబును భేతించుతెరగరింగిన కష్టార్జును
లిరువుతును సంశక్తులవైకేగి యుండుటచే నేను మన సౌభ్రద
నే రణరంగమున కంతుమని వచ్చినది కుమారుఁడు సంగరరంగ
మున నెట్లున్నాడో తెలిసికొన చిత్తముత్తల వడుచున్నది ఆ
చార్యుండు నన్నుబంధించి సుయోధనున కప్పగింతునని ఘో
రవ్రతినఁబూని యున్నాడు ఇన్ని మనఃభేదవిషయము లుండ
హృదయమునకు శాంతియెక్కడ? ఆనందమెక్కడిది?

ప్రావది—అకటా! మనవైనాపరమాత్మున కింకనుకరుణ జనింప
జాయె. ఆయ్యా! హృదయమును శరథా వ్రయ్యలుచేయు
నట్టి యిడుమలఁ గుఱచుచుంటిని యెన్నఁడికష్టములకు విమో
చనమొకపునోగదా?

సేవణ్ణాదేవా! జయముజయము రణవికేషము లందెలుపుటకు కాబో
లు. సుందరకుండరు దెంచినాఁడు—

ధర్మ—వెంటనే లోనప్రవేశ పెట్టుము

సుంద—యథిష్ఠిర మహారాజ! జయము జయము!

ధర్మ—సుందరకా! సంగ్రాహారంతమును కుమారుఁడభిమన్యుని వృ
త్తాంతమును నెరుంగ నాచిత్తము తత్తిరవడుచున్నది

నవ హంకము

సుంద—ప్రభూ! అభిమన్యకుమారుఁ డనన్యశ్శత్రువగు తమ్ముమొగ్గ
రముంజొచ్చి శౌరద్రసోల్లసితమూర్తియై మహారణవంబునంది,
రుగు మందరవగ్గులపైఁగాఁ తాననమును దహించిమహాగ్నికర
ణీ శత్రుస్వైర్యంబుంజేల్చి చెంపాడసాగె—ధనుష్టంకారముల
చే దిశలు మార్చి రథంబులువిరుచుచు, చోడకులఁగూర్చు
చు, అశ్వీకుల వినిధి నారాచంబుల విగతాసులం జేయుచు
ధనువులందునుముచు చీకాకువరువ, కృపాచార్య, కల్దాశ్వద్ధా
మ, శల్య, సౌబల, వృష సేనాదు లొక్కొక్కడి నభిమన్యకు
మారు నెదుర్కొనిరి

ధర్మ—తరువాత నేమిజరిగినది?

సుంద—తరువాత నోప్రభూ! సాధదుర్గింకు రెట్టించిన ధైర్యోత్సా
హంబులతో ప్రచండభాస్కరునివలె వెలుగొందుచు మహా
యోధుల నెల్లరికి నావేదనగల్గించు తీవ్రశరఁబులం బ్రయోగిం
చుచు సంగరాజును నొప్పించి శల్యః మూర్ఖాగతునొర్పివది
బాణంబుల దన్ను నొప్పించిన శల్యసోదరుని తననిశితభల్లంబుచే
కృతాంతుమందిరమున కతిథిగాఁబంపి యెల్లడలం దానయై,
సార్ధనియధికాశలము స్ఫురింపఁజేయ, ద్రోణాచార్యుండును
తదితరులును సంభ్రమాశ్చర్యాన్విత స్వాంతులైరి. అంత.

గీ॥ శకుని కృపవర్మ కృపకర్ణశల్యముఖ్యు
లైనయోధులు పెక్కండు రఖిలదిశల
బాదినియతనికరంబునఁ బాలుచుచక్క
మలఁతి తునియలుగాసేసి రాగ్రహమున

ధర్మ—అయ్యయో! యెంతవరిజరిగినది—తరువాత

సుంద—మహారాజా! అప్పుడు దుశ్శాసనుడు కుమారునెదుర్కొనె—

అభిమన్యుకుమారుడు కాదని మూర్తియై, దుశ్శాసను నుద్దేశించి
పిరి తులువా!

చ॥ అనఘునిధర్మనందనుని నానభవమ్యైసిపునోవ్యః బ

ల్కినఫలమందజేసెదఁ జలించకయించుక నేపునిల్వూరీ

నిజలఘుచిత్తుగూరునని నీతురుదాంధురెద్రుంది నన్నుజెం

చిన గరువంపుఁడంద్రులకుఁ జిత్తమెలర్ప ఋరణంబుఁదీర్చెదన్

ధర్మ—సేధాసు! తగినమాటయాడితివి కుమారా!

నుంద—అంతకుమారుఁ డతినిశితంబులగు బాణములచే నొప్పించ దు

శ్శాసనుండు మూర్ఛాగతుండయ్యె. పిదప భీమ నకుల నహజే

వుల సహాయ శౌర్యవరాక్రమవిక్రమంబున వద్దవ్యూహముం

జొచ్చునంతలో సింధురాజరుదెంచి నలుపురనావె. శ్రీమ నకుల

నహజేపు లేకారణ బునో నాతనిజయిందిపోజాలరైరి.

ధర్మ—విరఘుడై యభిమన్యుకుమారుడే మొనర్చెనోతెలుపుము.

నుంద—అశ్వత్థామూదులు తనవైకరి దెంచుట భీమన్యుండుచూచి

క॥ గదఁగొని యశ్వత్థామం

గదియఁడు దంభోభి కొదమకైవడి మెరుగుల్

వాదలించుదానిఁ గనికడు

బెదరియతఁడు రథముడ్కిపిరిఁదీకిఁజనియెన్॥

అవ్వడందగును

గీ॥ మహితలావణ్యమున నుకుమార్మైన

యంగమును పూర్వచందనిభావంబు

గొత్తపెంపుగ నెంతయఁ జూమరుమిగిలి

చెన్నుఁదలకట్టనయినదె యున్నజాచి॥

అంతఁ బదుగురు నొక్కమ్ముడి కుమారుని దాడిరి, ఇంతవరకే నేను

చూచివచ్చితి ప్రభూ!

ధర్మ—అక్కటా! పాశద్ర! నిన్ననికంటె నిక్కముగావంతితుండ నైతిని

[తెరలో—ఓకారవ సేనానులార! బాటనొక్కని సంకటము
గలసి వధించుట న్యాయమా!]

ధర్మ—హా! అభిమన్యకుమార! (మూర్ఛితుడగును లేచి) అయ్యో
నేనెంత దురదృష్టవంతుడను? యెంత అవివేకిని! ఆహా! కార్య
మూర్తి!

హ! గురుకారదృశ మఖ్యయోధవరసంగుప్తంబు నిర్భేద్యము
ద్వార మనైక్యముదానిజొచ్చినను బీ)తుంశేయంగాబూని యొ
క్కరుండఁ గోవులలోను జొచ్చుబలుసింగంబొక్కనావట్లుసా
చ్చి రయంచారవనేక వీరశిరముల్ చెండాడె నుద్దంకుడై!

అయ్యయో! సశస్త్రపుల గర్వమడంచి యుద్ధముఁజవచ్చి—

గీ॥ కొడుకుబాడఁగ న కర్జునుడడిగెనేని

పానితోనొక నేమనువాడహరికి

సతనిగారాబు చెలియల్లి ధికదుఃఖ

మేన చేసితి వగవంగ నేమిగలదు?

అదియునుగాక

ఉ॥ వాసవునెలవానికినివచ్చినయావడ దీర్చుఁగాలకే
యానుకులట్టిబల్పగఱనై నను వ్రేల్చిడుఁద్రుంచునాజ న
వ్యాసవియాత్మజంబు సగవారలచే హతుడైనదుర్దశం
జేసియలంతఁ జేడ్చడఁగఁజేసె విధాతృని నేమిసెక్కుదున్!

అదియునుగాక—

చ॥ కొడుకువధించిరక్కఁ గురుకోటిని నెట్లకయల్లి రూపుమా
పెను నడంగి పాశుఁడైన శేష్ శోకమునార్పఁజాలన్

పుడవిధనంబు వాకమువిభూతియఁజేరినయేనల్లన

వైదు సభియన్యన మ్మొగము నేయగుపాటును బోలనేర్చుకా!

అయ్యయో! అర్జునమొగ మేన్నెచూచువాడో! అక్కటా! సాభద్ర!

నిన్నుందలచు కొన్నతనే హృదయము నుండ విచారాకాశం

తమగు చున్నది

గీ! వానితోడిద లోఁ మైదోడబోన

నైతిబోగన్న పుత్రశోకాతురత్వ

మున సతాంతవివర్ణతఁబొందుచుండఁ

జాడకుండెడువాడే నర్జునమొగంబు.

సుందరకా! ఏవీ బాణసూత్రము లెందులకును ఏమనఁబొసర్పబో
యెద__.

సుంద—కృపా! అనిగో దేవదత్తసాంధవ్య శంఖినాదము వినంబ

డచున్నది శ్రీః ప్రార్థనలు సత్కర్మలు విధించి వచ్చుచున్న

ట్లు తోచుచున్నది

శ్రీకృష్ణార్జునులు ప్రవేశింతురు

అర్జు—బావా! వాసుదేవా! విజయగర్వోచితములమై యరుదెందినమన

ఁబోచేదుర్నిమిత్తములు బొడకట్టు చున్నవేలి?

క! సైనికులునన్నకనుగొన

యాననములు వాంచిజొలఁగెయ్యగెదరదియే

మోనేడక్షణవీణా

గానస్వరములును వీలుగాగన కృష్ణా!

అ! అలక మొగచుతోడసభియన్ను జేలాకో

యెదురురాడు నాకు నట్టిదాక

చెవులు సోకునొక్క నేవెత్తికలదన

భంగిద్రొప్పికొనె దొడంగననుము!

కృష్ణ—కిరీటీ! లేనిపోనియను గానము శోకి ఇదిద్రాగది శిబిరము.

ఓరీ సేవకా!

సేవా—(ప్రవేశించి) దేవా!

ధర్మ—హా సకలలోక జన్మహా మూర్ఖి, అభిమన్యకుమార!

అజ్ఞ—(ప్రవేశించి) అగిహా! అభిమన్యకుమారా యశశుంటివి అభి
మన్యులు కానరాదాయె

క! ధనురాచార్యుడదగిలె

న్నిన కద్రవ్యాహులుగలుగేని దోషముం

చనుమానింపకతలజోమ

మనరుగదా మీమనముగదా మారడి న్రావణ ॥

ధర్మ—అర్జునా! అవివేకిని—పాపిని నీ అయ్యయో

అజ్ఞ—అక్కటా! యెంతవనిజరిగినది?

ఉ! అమౌఢనొచ్చు స్వదేలి కుట్రవినకంటియకాని యిమ్ములం

గ్రమ్మరుభంగి వాడెనునగానె దినినెరుంగవచ్చునా

వమ్మునఱోయి మీరు సొరింబుచిననుక్కొనజొచ్చియోధబృం

దమ్ములచేత మ్రగ్గఁడుగదా దురువీరులు మట్లుమట్టిసే

ధర్మ—అనువమాన తేజోరాశియన సౌధమ్రుని రణంబునకంపిన దు

ర్మతిని నేనే! ఈమఃఖాగ్ని నన్నాపాదమస్తకము దహించు
చున్నది!

అర్జు—కటకటా! కుమార!

సీ! హంసతూలికపాన్పు సందుబొందెడుమేను

కఠినంపు నేలలో గదిసేనేడు

గొడుగులనీడవై నడరఁజెన్నగుమోము
 పొరఁబర్వపెందూళిబుగ్గెనేడు
 లలనలులీలమైఁగొలువనుండెడిభోగి
 వరభులతో నున్నవాడునేడు
 నానాజనములకు నాఁడుడైశోభిల్లు
 దొరయనాధత్వంబుబొర సెనేడు

గీ॥ వినయరతుఁడుహృదయవిదుఁడుసుభద్ర గా
 రాజుపట్టిమగల రాజమాన
 భనుఁడుదివిజరాజమనుమడు నాచిలి
 కాడు మొద్దులాడులేడునేడు
 ఉ॥ లక్కటమందభాగ్యునకు నట్టితనూభవంత్నమెవ్విధి
 కుట్రవిభాతనిర్దయఁడొడంబడునే కడుమీలివస్తువుల్
 పెక్కుదినంబులుగిరి యరిబృందముఁజిల్పినఁబోలుబంటనై
 యొక్కడకేలపోయితి మహాగుణభూషణుఁడోయిపోయితి॥

అమ్మా! యధిష్ఠి!

ఉ॥ పావనిసేయిండఁడొకాపార్వతుఁడచ్చటవేఁడె యొందుమై
 బోవఁగఁబంచితేద్ర పదుఁబోరికినాత్యకిరాకతికెక్కిన
 భూవంత్స్యనాథుఁడెటవోయెనొడవర మెన్నీమం
 గావఁగరాకతికెక్కినో తెగంగరిమేమి సుభద్రపట్టికిన్.

కృష్ణ—అర్జునా! దుఃఖింపకుము, ఊటఁ జెందుము నాకుమేనల్లుఁ
 డగుట నభిమన్యమరణము నాకును చింతగల్గింపక బోలేదు
 జననమరణములు జీవులకు సహజమని యెరుంగవొకో,
 ఇ॥ ఇటుడగునయ్యశూరులకు నెల్లనబోడిడయిట్లకాదె యే
 మిటికినలందరన్ మొనలుమేకొనియాయుధజీవనంబు మా

దుట ను నెరుంగ నె రీపులద్రుంచి యశంబిలఁబిపుత్తుఁడె
క్కటిదివిచారశలోక్రియ ను కాదియస్రియ మేతలంపఁగఁ

గీ॥ ఎరుంగవలయుదాని నెరిగికోపిదుడగు

నట్టిసీతవగవగనగు నెవ్వఁ

నీదువందసూచి నీవారలందరు

దీనులైరివీఁ దేవలదె?

అర్జు—అన్నా! అభిమన్యుమామయము సంగరరంగమున నెట్లుమెలంగె
నో తెలిసి నా హృదయారాటము నొకింత యువశమింపఁజే
యుము

చ॥ అలపుఁజలంబు శౌర్యమును నత్రుయహస్యముఁ గల్గులిందరుం
గలుగఁగ నెట్లు నమ్ము బలఘనమరుచి నయినంబిచండదో
గృల విధవాభిరాముఁడు సుధద్రుసుతుండిసి యెన్నిభంగులం
దలఁచినఁజోలదేమిటిక తలబు నామనమిట్టలయ్యెనో.

ధన్వ—మధ్యందితమార్తాంశుని చందమున రణరంగమునఁ బ్రకాశిం
చెనని సుందరకుఁడు చెప్పినాఁడు సింధువతి భీమకలు సహదే
వులఁబానొక్కఁడు సభిమన్యుఁడో బోకుండ ; రోధించెనట
అతఁడే కుమారుని మఱియునకు బాధ్యుడని తెలియనైనది.

అర్జు—ఏమి? సైంధవుఁడే కుమారుఁడై మృతికే గారణభూతుడయ్యెనా
అరరే! సైంధవాధము! ఎంతవనిచెసితవిరా? అగ్రిజా! కృష్ణ!

స॥ వినుఁడీ నాదువ్రోతజ్ఞనీపు సఖిలలోర్వి నాథుఁడ నెందురా
జానశ్రమంబును నెల్లించువుదు భయస్థుండైననుంజొచ్చినఁ
వనజాత్ముఁ శరణంబుపెడినను గర్వంచేదినన్నుండగం
గననంబోయి దొరంగిపోయిన నెరుంగంగాని సత్యవతా!

అదియునుంగాక

శ్రీకృష్ణ రాయబారము

చ! అనిమిషదైత్యకింపురుషు లాడిగ నెవ్వరు వచ్చికాదినం
దునుమాదు నెల్లి సైంధవుడొదొయజమిత్రుడు గ్రంథకుండుకు
న్ననరవరేణ్య యిత్రేనిగు నాకొరివఁగరాకయున్న నే
వనలము సొప్పువాడ నృపులందరుఁ జూడఁగఁగాడినయుల్!

కృష్ణ—అర్జునా! ఇట్లు ప్రతిజ్ఞ చేయవచ్చువా? ఈప్రతినివి నీమరణ
ము నిరంతరముఁగోరు దుర్యోధనాధుఁడు సైంధవునినిగూడ ప్ర
దేశమున దాచరా? కానిమ్ము ప్రతిజ్ఞ చెల్లించుకొందువుగాని
లేమ్ము.

అర్జు—వాసుదేవా! ఎన్నిచేసినసేమి? సౌభద్రుడింక నాకుఁ గనఁబడ
డుగదా!

కృష్ణ—అక్కటా! అర్జునా! మరలవిచారమా? రమ్ము! విచారసాగ
రనివగ్నయైయుండు సుభద్ర సూరడింతుఁడుమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు)

వష్టరంగము

బ్రీవేశము సైంధవుఁడు దుర్యోధనుఁడు

సైంధ—దుర్యోధన! అర్జునుడొనర్చినప్రతిజ్ఞ వింటివిగదా! సంగరమున
ఇరుకడులవాగును యుద్ధ మొందిరిగదా! అట్టియెడ నాపై నా
థఁడు వంఠమానుటేటి న్యాయము!

సప్తమాంశము

ఉ! ఏనొకరుండనే తనకు నెగ్గానరించితి నేలనాకుయి

బూనినవాడు ఘనముడు పొరవధింపగ నట్టిపాడిమీ

కే నటినంతంబు నగపేరికింనాకట యేనిపోయెదన్

వ్యాఖ్యజ్ఞకర్తృశువార సురాసురసిద్ధసాధ్యులు

దుర్యో—సైంధవా! ఏలన్ని నవనరముగా భితచిత్తుడ వయ్యెదవు?

మ॥ మునునీపైతి విక్రమాచ్యుతంబు మున్నంగొందరన్ ద్రోనిపెం

పును హ్యోక్తుబలంబు సౌబల్లు యేపుంజేవయు సోమద

త్తుని ధైర్యంబును శౌర్యయు శలుమహద్వోర్వముం గూడనె

న్నినవీకెట్లగు జూడుమ్మిమగలు న్వేయేల నిన్నుత్తర.

సైంధ- నీవు ధైర్యము కలిగియు చూటలవాడినను నాచిత్తమునకు శాం

చేకూరకున్నది

దుర్యో— ద్రోణాచార్యుండు పాక్షపక్షపాతియై సంగ్రామమున మెలం

గుచుండటచే బ్రహ్మదము కలుగుచున్నది వో ఎవడురా!

సేవ—చిత్తము జేవా! ఏమియ్యాడ?

(ద్రోణాచార్యుడు) నేశించును

దుర్యో— అచారోత్తను! అయ్యాననం బలంకరింపుడు

ద్రోణ— ఏమిచిరాజరాజ! నీవదనము కలమువిపాద జలధరావృతమై యున్నది?

దుర్యో— అచార్య! ఏమని సెప్పుదును?

చ॥ నినునవలించాటి ప్రజ నేలకు దెప్పుచున్నయ

గ్జనుడలయెత్తియైన నటుసూడవు పాండవపక్షపాతినీ

మనమనగాన యెప్పుడును శూద్రసంగవృత్తులంగు లామన

యుని! యెరంగవచ్చెదమలూకటగా వరమిచ్చినాడన

రిటి ప్రతిస నాఁకించి సింధునాథుఁడు భయ కంపితఁడై యున్న వాఁడు.

గీ. సైంధవుని కడ్డమున్న తాజ్జవఱింబు
పార్థరాజుకు వెలవెలబారజొచ్చె
నార్తిఁబలుకు నామాటల కలుగకకట
చావకుండంగ నాత్మఁ గావవయ్య

దోణ—సుయోధన! నేనువృద్ధుడనై యందుటచే కదనరంగమున శ్రీ
ఘ్రుగామినై శత్రు సేవల నురుచు డజాలను గాండివియు నీవు
ను తుల్యవయోవర్తనులు కావున నాతనినై నీవేరణ మొనర్ప
వగుట యుక్తము

దుర్యో—అచార్యవరేణ్య! నీకనొండకుఁడు

చ॥ నిరుగృహవర్కగెచ్చి యనినవర ప్రకరంబునోర్చి నీ
ర్చిసరునేతాను ముసేనయు నింద్రుఁడనైవఁదాత నే
ర్చునెయదికావ్యతంత్రముగఁజూచితతనియేనిభ వన్నియోగముగా
గొఁకొ చేసెదన్ యశముఁగోల్పడకుండఁగఁజూడుమెమ్మెయిన్

ద్రోణ—రాజరాజ! అధైర్యమునొంది బోవుకుము అసమాన మహిమో
పేతమగు కపచముండెచ్చెద దానిందరించితేని అర్జునుఁడుగాని
శ్రీకృష్ణుడుగాని నిన్నేమి కఁ జేయజాలరు రమ్మ అవిగో రథ
నేమిధ్యానములు

(సప్రమించును)

నప్తమరంగము

ప్రవేశము శ్రీకృష్ణార్జునలు

అర్జు—బావా! గోవిందా! ఏమి? అహస్కరుఁ డస్తమింపనున్నాఁడు
సైంధవుఁడు కానరాఁడు కర్తవ్య ముపదేశింపవేడదను.

కృష్ణ—అర్జునా! సూర్యాస్తమయమగుసంత దమక సింధు గాఢం దీప
లకురాడు.

గీ॥ చక్కఁజలము పెనఁగఁ జనఁడింకనుఁడువ

శ్రీమధరాధరంబు సేఁబోయె

దీక్షకొక్కయుపాయమేను గల్పించెద

దానఁజేసి కాని దాయవడఁడు.

మత్సుకర చక్రంబుచే భాస్కరబింబమును గప్పివైచెదను. అవృతాఠ
దు నిర్భయముగ నీవలికి రా గలడు. (చక్రముచే సూర్యునిగ
వ్వను) కిరీటీ! ల్వరవడుము సూర్యుఁడు వశ్చిమూఁబుధిఁ గుంకి
నాడని సైంధవుఁ డానంద కందళితహృదయారవిందుడై యా
వలికివచ్చినాఁడతనిం దెగటార్చుము.

అర్జు—బావా! చూచితిని. ఇదే యాతనిశిరముఁ దెల్పవేయుదును.
(వధించును)

కీ॥ పార్థా! ఆతనిశిరము నట్లే క్రిందబనకుండ నుంచుము [తిని
రము బోగొట్టి] అర్జునా! భాస్కరుఁ డస్తమించెనని యానం
దమున నుప్పొంగి యావలికివచ్చిన సైంధవుని దునముటఁజే
బాండవులు కుపితులైనారు.

అర్జు—

గీ॥ దనుజవైరి! యెంతతడవింక నిలువంగ

వలయు సింధురాజులల నభమున

నెచటనైచువాడ నేమిటివివ్విధ

మాచరింపవలసెననిన నతఁడూ?

శ్రీకృ—అట్లయిన నాలకింపుము సింధుదేశాధినాథుడగు వృద్ధక్షత్రా
నకు తహవిశేషంబున నీజయద్రోధుఁడు జన్మించినపు డశరీరవా
ణి వీనిశిరస్సు కడనరంగమునఁ ద్రుంపబడునని చెప్పె. అంతనా
తడు ఎవరు నాకుమారుఁ శిరస్సును ద్రోశ్యవేయుదురో వారిశి
రస్సు నూరుముక్కలగుఁగాక యిది శపించె గావున క్రిందపడ
నీయక ఆశిరస్సును శయితవంచక సమీపమునఁ దవంబు నల్పు
చున్న వృద్ధక్షత్రుని తొడవైబడునట్లు చేయుము. ఈకార్యము
సఫలమగుటకు పాశుపతాస్త్రమునే వ్రయోగించుము.

అర్జు—అటులేచేయుదును. (పాశుపతాస్త్రము వ్రయోగించును)
తె ఆ లా

అశ్వర్యము! అశ్వర్యము! శయంతవంచక సమీపమున తపోనియుక్తుం
డైయున్న వృద్ధక్షత్రుని దోసిలిని సింధుకలి శిరస్సుపడఁగా నా
తడు క్రిందకుఁ ద్రోసివేసె వెంటనే ఆశిరస్సు శతశకలము
లైనది.

శ్రీకృ—అర్జునా! రమ్మ ధర్మజానికడకరుగుదము.

అప్రమరంగము

(పక్షేశము దుర్యోధనఁడు.

దుర్యో—అక్కటా! నాగ్రామవిధానము దాకత్యధికవ్యాకులముఁ గలి
గింపచున్నది.

డి! దోణుఁడు కర్ణుఁడు గృహిండు ద్రోణసుతుండును నేలవానిగి
ర్వాణులకైననుం జెనయివచ్చున యెవ్వరునాఁడ గౌతవ
త్రాణవరాయణత్వమున దర్పముసూచఁగ లేమి చెల్లదు
యెణపరాక్రముండయిన క్రిడిలే నిక్కపుట్లలవచ్చినగా,
(దోణుఁడు ప్రశంసించును

ద్రోణ—దుర్యోధనా! ననుఁ బిలువనంపిన కార్యమేది?

దశ్యో—అచార్యవరేణ్య!

నీ జల్లిడుడగు భీష్ముఁబడనైచి సోదర
వర్గంబు దాను వనగ్గళముగఁ
గ్రాలెడునేదిశిఖండి యింతకుమున్న
ప్రాలసె నేడతాహిణులు క్రిటి
చేత సైంధవపాటు సెవ్వజిట్టులు నాకు
బూనియేలెంచి కాంభోజవిభుఁడు
జలనంధుఁడును సుదర్శనుఁడును లోనుగాఁ
గలుగు భూపతులు పెక్కుండు)నేడు
గీ॥ గలనఁ గూలిరి వీరిలోకంబయైనఁ
నొండెఁచా చాలబలమును బొండవులను
వండినై లెగఁ జూదిననొండెఁగాక
యెట్లువా యే నాకిందరరుణముచెప్పును!

అదియునుగాక

కం॥ వరుడనుగు బంటుగావున
బాఁగొన జొరవీవు సూతపుత్రుఁడొకఁడమా
రుర మా ర్కొనియెడు వలసికి
వెరవునుగరతలును వేపు వీరుండగుటకా.

ద్రోణ—ఓయీ సుయోధన! నన్నిట్లు నిష్ఠురాలావము లాడుటకే
నా కబురంపినది? నీవు చేయవలెల్ల యన్యాయకార్యములుగ
దా! నీకు విజయము కలుగునని యాశించుట యవివేకకార్య
ముగదా!

చ॥ వనమది దూఁటువోవు వచసంబుల నేటినిట్లునొంతన
త్తునుని జయింపరాదువల చోటులఁ జెప్పన దేవకొటికై
వనువిజయభీష్ముఁ బ్రహంబున నాతఁడ సంకృతుల
మనరనితోచినాకు నభిమానముగాచుటకై వెనంగెదన్.

అవును నీకుసాహాయ్యము: కేయబూనుట నాదోషము

ఉ! అన్నివిధంబులం బరిచియైనను నక్కటికంటులేకవా

రిన్నరిమావికానలఁ జరింపఁగ బంచినఁ జూయవచ్చియ

య్యన్నయుఁ దమ్ములుండచును నయ్యనగంబిలవేడి కానకి

ట్లున్నను వారిను రొంతుట కొర్చి నేనొకబ్రాహ్మణుండనే?

కాన ధైర్యకాలిపై సంగ్రామముఁజేయుటయే కర్తవ్యము మనసేన

ఁ జకాకువరచుచున్న యాహుచారిర వధింపక విడువను!

ఇదియేనాశకథము

క! కావున మనపైన్యంబులు

సేవసేదక సంగరంబు సేయ నటులుగా

నీవునృహింది నజబా

హావిధవముసూపు శక్తికన్నరూపముగఁగ.

సవమంగము

(శ్రీకృష్ణుడు భీమాద్వున నకులసహజేలు)

కృష్ణ—అర్జునా! కర్తవ్య మూహించఁ జాలకున్నాను ఆచార్యుండు

మధ్యందిన మాల్త్రాడుని చందమున వెంగుచున్నాఁడు ఏమి

చేయుడము?

చ! అనిమొనదేవదానవులకైనను గెల్వినశక్య మిమ్ముహా

త్ముని నొకమందు సెప్పెదనుత్తు హతుడయ్యెననంగవిన్నయం

తనయితఁడాయుధంబు దిగద్రావియచేట్టటఁబొందునవ్వడి

రనిఁబరిహార్చనచ్చు నిది దత్తునుసాయముఁగల్గ దెమ్మెయి!

అర్జు—అచ్యుతా! దుర్నిరీక్ష తేజుండై వెలుంగుచున్న యాచార్యుం

డత్రునవ్యాసమొనర్చుటకు నీవులేలివిన యాపాయము దక్కవె

రొండులేదని యెరుంగుదును గాని సేనాకార్యమున కొడంబడ

కాలను—

వప్తూంకము

కృష్ణ—కలయూపాయంబుం చెలిపిరిగాని నిన్నసత్యము బలుకుమంటి నా? నీవాడెదవో మరిఎరిచేనైన నగింతువో అలోచించుము శేషివో ఆచార్యుని శౌర్యాగ్ని తాళజాలక మనమండఱమను యముని మందిరమున కతిథులము కావలసినదే.

భీమ—బావా! గోవిందా! ఎవరిని బ్రతికూలనక్కరలేదు నేనుచెప్ప దను ఏమనిచెప్పవలయునో ఆజ్ఞాపింపుము.

కృష్ణ—భీమసేన, ఆశ్వధామయ ను ఏనుఁగు రణంబున చనిపోయిన విషయ మీవెఱంగుదువుగదా! కావున ఆశ్వధామ చచ్చెనని యెఱంగెల్లి పలుకుమా, అంతియచాలు?

భీమ—ఇదే పోయివత్తును!

[పోయితిగివచ్చి]

బావా! గోవిందా! నీవుచెప్పినట్లే అంటినిగాని ఆచార్యుండు విశ్వసించక, మరి త కోపోద్విక్తుడై వంచాఁడ నధిపాగ నాపలుకుల యెడ నాచార్యునకు లక్ష్యములేదు సత్యవాక్పరిపాలన దక్షుం డని పేరపొందిన యగజాడే యీ మాటల నాడియుండినచో దక్కక గురుండప్రసన్నున మొనర్చి యుండును.

[ధర్మదాజు ప్రవేశించును]

కృష్ణ—ధర్మదాజా! నీరాకకు వేచియున్నారము దోగ్ధాచార్యుండెట్లు మనసేవల నేడడుమోడు చున్నాడో చూచితివా?

గీ! అడరియిదివనమున పరాహ్లామునను
దోలుడెవినేసి నట్లయినెదుంగిహిక
యుండనేర్తురెయిక్కడి యోధులెవ్వ
రైన విమనతిగాదు సత్యమ్మునుమ్ము!

ఇందుల కొక్కట ముసాయము! ఆచార్యుం డస్త్రానన్యాన మొసరింక
వలె మనకు విజయము గలుగవలె సంతకమిది చేయుచు లేను
కావున—

కం॥ మముసీతఃసోప్పింతుక

సముచితముగఁగాదికొను మనత్యవచనదో

షములేదుప్రాణరక్షణ

సమయమున సతనికొడుకు నచ్చెనయనుచును

ధర్మ—కృష్ణా! ఇంతకాలము సూర్యులవానది ఖ్యాతిగాంచి యిప్పుడు
కార్యలభిక్తై యట్లంటి నేని గురునిమనః బ్రాణములు నిలుచువా?
ఆతఁడొకవేళ ప్రాణములఁ బాసి నేని సంభవించు బ్రాహ్మణమా
త్యాపారోకము శుభరింకఁగలవా? నాకురాజ్యమువలదు ఈ
రక్తపాతమే నేను చూడ జాలకున్నాఁడను. కాననములఁదశా
నిష్ఠుఁడని, మహాత్ములఁ బుష్పిశ్వరుల సేవఁజేయుటయే పర
మోత్తమము.

కృష్ణ—రాజ్యకాంక్ష లేప్పు డీరణమెందులకు? మొదట శోధర
నమేతుఁడవై యరణ్యావాస మొసరింపఁ బోలేకపోయితివా?
ఇంతయంది నైపులు సీకొరకు రథ మొసర్చి ప్రాణత్యాగముఁ
జేయనేల? ఇది ధర్మముకో.

ధర్మ—బావా! ఏమైనను ఆసత్యమాడుటకే సంగీకరింపఁజాలను సత్యమే
జనుము, సత్యమే శుభము సని యెల్లరు పలుకుచుండుటనాల
కించమీ? సత్యముకొఱకే గాదేయేను ద్వాదశవర్షములుకానన
భూములఁజరింతిరిని! వలయుచో ఆచార్యుని నేనుప్రార్థింతును

కృష్ణ—కాంతించట కీతఁడు పితామహుఁ డనుకొంటివా!

ధర్మ—వాసుదేవా! ఎమైనను సరే నేనసత్యమాడఁజాలను.

తెరలో

ఓరీ! అన్యతలాపీ! వాయువుతా! నిన్నింక సైరింకును—

కృష్ణ—ఓహో! కోకోనృత్తుడై గురుడా భీమసేనుని వధించును
ప్రమాదము! ధర్మబా! త్వరపడుము!

ధర్మ—అయ్యయో! కృష్ణ! ఇదంతయు నీకల్పనమే.

కృష్ణ—యథిష్టిరా! ప్రాణవిత్తమాన జనులం దన్యతమువహించిన
ను దోసముడెదందురుగదా! అశ్వధామ అని విగ్గరగాబలికి
పిదప కుంజరమని మెల్లగానని సచ్చనము.

ధర్మ—(పోవును)

తెరలో

ధర్మరాజు — అశ్వధామ సచ్చనమటచే నది విశ్వసించి ద్రోణచార్యుం
డప్రసన్నాన మొనర్చి బిప్రేక్షాంక్యమునొందె!

ధర్మ—హా! గురునిమరణమునకే నేకారకుడైనతినా?

కృష్ణ—రండు! గురుడున్నయెడ నీరుగుదము.

సేవ — (వ్రేలింపి) మహారాజా! ధృష్టద్యుమ్నుడు మృతుడైన అ
చార్యుని శిరస్సువరికెనట

సాత్య - ఛీ ఏమిటని! రండు శిబిరముకరిగి ధృష్టద్యుమ్నుని మందలం
రిము.

(నిష్క్రమింతురు)

సమాప్తము

అనుబంధములు

అనుబంధము 1

శ్రీకృష్ణుడు అతానా—అది

ఇడుకోపముం బొందనగునా వాయునందన ||ఇడు||

ఏనరుంగనా నీబలశౌర్యము లెక్కినక్కంటునకేనదోయనగు

కోపమొందనగునా ఇదితగునా వాయునందన ||ఇడు||

అనుబంధము 2

శ్రీకృష్ణుడు కాఫీ—రికాల్

సెలవిండునాకు పోయినట్టెదను | సెలవిడిచి |
రాజరాజ నామాటల నిరాకరించె కర్నదుశ్శాసను
లమాటలనమ్మె | రయమున నేనేగెదనింక | సెలవిండు |
మూర్ఖత్వమృత మోయిడుచూపక తులకునన్నబం
ధింప నెంచెగా | సెలవిండు ||

అనుబంధము 3

కర్నడు మాల్కొన్—దాద్రా
ఇటులాడనగునా నన్నిటులాడనగునా?
నదిలోనన్నుంచె కుంతియనియెరింగి పాండవం
దగుల జేరమందువా రాజ రాజుకరుణను
సాకెను ఆరనికాదని నేనెట్లు వత్తును? | ఇటు ||

అనుబంధము 4

దుర్యోధనుడు

కలలనమ్మనగునా? (చేయనీ! కలలనమ్మన గునా?
కలలునత్యము భావింపకుమా నీకాంతునకెవిజ
యంబుకల్గగా కనుకనంతసము నొందిండుమా
చింతచాయలము సరగునరమ్మా || కలల ||

అనుబంధము 5

అభిమన్యుడు బృహండుటూక

రణంబునకునేనిదె యరిగెదవేగమె శత్రులక గీటదగింతుక
రణమునన్ మీకుముద మొనగుదును || రణ ||

సంపూర్ణము

అదృష్ట దీపిక.

దేరా! నీయదృష్టము నొక్కసారి చూచుకొనుము.

“అదనునకు అందనిఅశ్వుల”వలె నీయదృష్టమును ఎవరెన్ని విధములఁ జెప్పినను, తప్పి ఒప్పు గాకపోదు. మొగమాటమునకు కలకలంకంతయు దెలువక నిన్ను చీకాకువరకు నవసరము లేకుండ దురదృష్టగ్రహశాంతికొరకు నీ “అదృష్ట దీపిక” కరదీపికగా నుండగలదను మృతముతోఁ జెక్కు-సంగతులుజేర్చి. మహూర్తభాగము, జాతకభాగము, సామద్రుతిభాగము, వాస్తుప్రకరణము, వ్రతభాగము, గౌరీశా
అను ఏడుభాగములు గలిపి ఒకేపుస్తకముగా బయిండు
సియున్నాము.

సగృహనులకు నువకరించునది గనుక మెల 0—10—0.

“ప్రణయ సామ్రాజ్యము”

—*కంధకర్త—

రసజ్ఞ కవిశేఖరులును, సుప్రసిద్ధ నవలా రచయితలు నగు

శ్రీకర్ణపాలెంకృష్ణరావుగారు.

మూలన భావములతో, క్రొత్తప్రకడలతో, వింతయిలువలతో, భువమధురమగు కైలిలో వ్రాయబడి సాటిలేనిదని క్రఖ్యాతి గాంచిన నలారాజము.

మెల 1-8-0.

వలయువారు:—దోగి పర్తిసుబ్బారావు,

బుక్ సెల్లర్ అండ్ కల్లెక్షర్, చీకాట.

14828